

Özel Eğitim Okullarında Ücretli Öğretmenlik Uygulaması ve Uygulamanın Eğitime Yansımaları Hakkında Okul Yönetici Görüşleri

School Administrators' Views About Paid Teaching Practice in Special Education Schools and its Reflections on Education

ÖZET

Ücretli öğretmenlik, Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı okullarda ihtiyaç halinde ek ders ücreti karşılığında görevlendirilen geçici öğretmenlerdir. Özel gereksinimli bireylerin çoğu hayatlarını sürdürebilmek için diğer kişilerin yardımına ihtiyaç duymaktadır. Bireyler, yetersizlikten etkilenme düzeylerine göre öz-bakım ve temel yaşam becerilerini gerçekleştiremediği takdirde çevresindekilere bağımlı durumda kalmaktadır. Yetersizlikten etkilenmiş bireylerin ve çevresindekilerin yaşam kalitesini arttırmak ve bireylerin toplumda bağımsız yaşamasını sağlayıcı becerileri kazandırmak için eğitimleri oldukça önemlidir. Eğitimlerinin özel eğitim alanında uzman kişilerce verilmesi, öğretim programlarının öğrenci özelliklerine göre hazırlanması ve aileyi eğitim sürecine dahil etme öğrencilerin gelişimlerini olumlu yönde etkilemektedir. Yapılan araştırmada, ülkemizde özel eğitim alanında ciddi anlamda öğretmen ihtiyacı olduğu görülmektedir ve ihtiyaç da ücretli öğretmenlik uygulamasıyla giderilmeye çalışılmaktadır. Bu araştırma, yetersizlikten etkilenmiş öğrencilerin eğitim gördüğü özel eğitim okullarındaki ücretli öğretmenlik uygulamasının öğrenciler üzerindeki olumlu ya da olumsuz etkilerini belirleyebilmek için yönetici görüşlerinin alınması üzerine oluşturulmuştur. Yönetici görüşleri incelendiğinde, özel eğitim okullarındaki ücretli öğretmenlik uygulamasının, özel eğitim öğrencilerinin gelişimine katkı sağlamadığını, öğretmen değişikliklerinin öğrenci gelişimi için zaman kayıplarına neden olduğunu göstermektedir. Ayrıca, ücretli öğretmenlerin öğrenci problem davranışlarıyla baş etmede güçlükler yaşadığını ve bu durumun da ücretli öğretmenlerin kendilerini yetersiz hissetmelerine neden olduğunu belirtmektedir. Ücretli öğretmenlerin birçoğunun yaptığı işi geçici olarak görmesinden dolayı kendilerini özel eğitim alanıyla ilgili geliştirme, bilgi ve becerilerini arttırmada isteksiz olduğunu, öğretmenlerin öğrencileri ve velileri anlamada güçlükler yaşadığını, bunun da iletişim problemlerine neden olduğunu ve tüm bu sebeplerden dolayı ailelerin çocuğunun eğitimine önem vermediğini ve eğitimi desteklemediğini göstermektedir.

Mihrican Erol¹
Osman Merze²

Anahtar Kelimeler: Ücretli Öğretmenlik, Özel Eğitim, Özel Eğitim İhtiyacı Olan Birey

ABSTRACT

Paid teaching is temporary teachers who are employed in schools affiliated with the Ministry of National Education in return for an additional course fee if needed. Most of the individuals with special needs need the help of other people to survive. If individuals cannot perform self-care and basic life skills, depending on their level of being affected by disability, they become dependent on those around them. Their education is very important in order to increase the quality of life of individuals affected by disability and those around them, and to provide individuals with skills that enable them to live independently in the society. Providing their education by specialists in the field of special education, preparing the curriculum according to the characteristics of the students and including the family in the education process positively affect the development of the students. According to the research conducted, it is seen that there is a serious need for teachers in the field of special education in our country, and the need is tried to be met by paid teaching practice. This study was created to obtain the opinions of the administrators in order to determine the positive or negative effects of the paid teaching practice on the students in special education schools where the affected students are educated. When the opinions of the administrators are examined, it is seen that the paid teaching practice in special education schools does not contribute to the development of special education students, and that teacher changes cause loss of time for student development. Also states that paid teachers have difficulties in coping with student problem behaviors and this situation causes paid teachers to feel inadequate. Since most of the paid teachers see their job as temporary, they are reluctant to develop themselves, increase their knowledge and skills in the field of special education, that teachers have difficulties in understanding students and parents, this causes communication problems, and because of all these reasons, families do not attach importance to their child's education and education shows no support.

Keywords: Paid Teaching, Special Education, Individual With Special Education Needs

GİRİŞ

Ulusların kültürel, sosyal ve ekonomik yönlerden var olabilmesi ve sahip oldukları kültürel miras ve hafızasını gelecek nesillere sağlıklı şekilde iletilebilmesinin için en temel kavramlardan birisi de öğretmedir. Eğitim öğretim sisteminde öğrenciler girdi olarak düşünülmekte, MEB'in (Milli Eğitim Bakanlığı) belirlemiş olduğu müfredat çerçevesinde yetiştirilmekte ve toplumun kültürel özellikleriyle birlikte eğitim öğretim sağlanarak öğrencilerden çıktı olarak ülke ekonomisine katkı sağlamaları ve iyi birer vatandaş olmaları beklenmektedir. Ancak akranlarından önemli ölçüde farklılık gösteren yetersizlikten etkilenmiş öğrenciler için eğitim öğretim sürecindeki bu beklentiler yerini, özel eğitime ihtiyacı olan bireylere toplumda bağımsız yaşamasını sağlayıcı beceriler kazandırarak yetersizlikten etkilenmiş bireylerin toplumla bütünleşmelerini sağlamaya dönüştürmektedir.

How to Cite This Article

Erol, M. & Merze, O. (2023). "Özel Eğitim Okullarında Ücretli Öğretmenlik Uygulaması ve Uygulamanın Eğitime Yansımaları Hakkında Okul Yönetici Görüşleri", International Academic Social Resources Journal, (e-ISSN: 2636-7637), Vol:8, Issue:51; pp:3181-3196. DOI: <http://dx.doi.org/10.29228/ASRJOURNAL.70953>

Arrival: 07 May 2023
Published: 31 July 2023

Academic Social Resources Journal is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

¹ Öğretmen, MEB, İzmir, Türkiye

² Öğretmen, MEB, İzmir, Türkiye,

TÜİK (Türkiye İstatistik Kurumu) verilerine göre 2020'nin Temmuz ayında Ulusal Engelli Veri tabanına kayıtlı engelli sayısı 2 milyon 530 bin 376 olarak belirlenmiştir. Bu nedenle ülkemizde özel eğitimin önemi gün geçtikçe artmaktadır. Normal gelişim gösteren birey doğal yollarla birçok beceriyi kazandığı halde özel eğitim gerektiren birey emeklemeden yürümeye, bakmaktan konuşmaya, yeme içme, özbakım becerilerine kadar geniş bir yelpazede yapılandırılmış ortamlarda, uzman kişilerce eğitilerek gelişmeleri sağlanmaktadır. Özel eğitimde zamanın önemi çok büyüktür, birey ne kadar sistemli, dolu dolu eğitim alırsa akranlarıyla arasında olan gelişim farkı da kapanacak, yaş ilerledikçe bu farkın açılmasının önüne geçilmiş olacaktır.

Özel eğitimin öneminin artması sonucunda, ülkemizde bağımsız özel eğitim okulları ve normal okul bünyesinde açılan özel eğitim sınıflarının sayısı da artmıştır. Bu okul ve sınıflarda Üniversitelerin Eğitim Fakültesi Özel Eğitim Öğretmenliği bölümünden mezun olanlar görev yapmaktadır. Ancak Milli Eğitim Bakanlığı personel sitesi mazeret tayinleri ilanına göre 2020 yılında 22.645 Özel Eğitim öğretmene ihtiyaç olduğu görülmektedir. Eğitim öğretim faaliyetlerinin kesintisiz yürütülebilmesi için ülkemizde özel eğitim öğretmeni ihtiyacı, norm fazlası olan kadrolu öğretmenlerin özel eğitim okullarına görevlendirilmesi ve 'ders ücreti karşılığında görevlendirme' halk dilinde 'ücretli öğretmenlik' uygulamasıyla giderilmektedir.

Bu çalışma ile Özel Eğitim Okullarında ücretli öğretmenlik uygulaması ve bu uygulamanın eğitime yansımalarıyla ilgili yönetici görüşleri alınarak uygulamanın olumlu olumsuz yönleri belirlenmeye çalışılmıştır.

Problem

İstihdamı gelişmiş veya gelişmekte olan ülkelerin önemseydiği konularda ilk olarak; toplumların geleceğini belirleyen bireylerin eğitimi ile bu eğitimi veren öğretmenlerin yetiştirilmesi gelmektedir. Çünkü öğretmenler öğretici görevleri ile bir milletin geleceği olan nesillerinin yetiştirilmesinde önemli görevler olarak toplumun temelini oluşturabilmektedir. Dolayısıyla öğretmenlerin görevlerini sağlıklı şekilde yerine getirmeleri ve hangi çalışma koşullarında görev yaptıkları son derece önemlidir (Öğülmüş, 2012: s. 1). Çalışanların çalışma biçimi, sayısı, çalışma koşulları, ücreti, çalışma süresi ve çalışma yetenekleri bakımından piyasa koşulları neyi gerektiriyorsa o koşullarda istihdam edilmesini ifade eden esnek çalışma ya da esneklik, bugün kamu öğretmen istihdamında da görülmektedir. Eğitimde verimlilik, etkinlik ve rasyonellik adına yapılan uygulamalar, esnek istihdam uygulamalarıyla eğitim personeli alım politikalarına da yansımıştır (Bayram, 2009: s. 1). Türkiye' de okulların ihtiyacını karşılayacak öğretmen yetiştirilmesi ve istihdamı, genellikle büyük bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır.

MEB, eğitim hizmetini farklı ve giderek esnekleşen istihdam biçimlerine göre çalışan öğretmenlerle sağlamaya çalışmaktadır. Türkiye'de özellikle son yıllarda öğretmen ihtiyacı geçici çözüm yolları ile giderilmeye çalışılmaktadır. Bu sebeple de sözleşmeli ve ücretli öğretmenlik sayısı artmaktadır. Bugün okullarda, biri 657 Sayılı Devlet Memurları Kanunu'nun 4/A fıkrasına göre kadrolu olmak üzere toplam dört öğretmen istihdam biçimi bulunmaktadır. Sözleşmeli olan ikinci istihdam biçiminde öğretmenler 657 Sayılı Devlet Memurları Kanunu'nun 4/B fıkrasına göre görev yapmaktadır. Ayrıca 4/C fıkrasına göre *Öğretmen sayısının yetersiz olması hâlinde Millî Eğitim Bakanlığı Yönetici ve Öğretmenlerinin Ders ve Ek Ders Saatlerine İlişkin Karar*'ın 9.maddesi kapsamında görevlendirilen kısmi zamanlı geçici öğretici olarak nitelendirilen öğretmenler çalıştırılmaktadır. Diğer iki istihdam biçiminden biri 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu'nun 86. maddesine göre vekil öğretmenliktir (Bayram, 2009: s. 4). Sayılan dört istihdam biçimindeki öğretmenlerin rolleri ve çalışma ortamları aynıdır fakat hak ve ücret konularında şartlarında farklılıklar bulunmaktadır.

Türk eğitim sisteminde öğretmen yetiştirme, öğretmenlerin mesleki yeterlilikleri, öğretmenlerin özlük hakları, öğretmenlerin yer değiştirmesi gibi öğretmenleri doğrudan ilgilendiren temel sorunlar yıllardır tartışma konusu olmaktadır. Millî Eğitim Bakanlığı tarafından 2005 yılında öğretmen istihdamında yapılan değişiklikle ücretli öğretmenlik sistemi ortaya çıkmış bunun sonucunda da öğretmenlerin yaşadıkları sorunlara bir yenisini daha eklemiştir (Doğan, Demir, & Turan, 2013). Mevcut ücretli öğretmenlik uygulamasına göre öğretmen sayısının yetersiz olması hâlinde ücretli öğretmen olarak nitelendirilen ücretli, kısmi zamanlı ve geçici öğretmenler istihdam edilebilmektedir. Kadrolu, sözleşmeli ve vekil öğretmen gibi farklı şekillerde istihdam edilen öğretmenler arasında çalışma koşulları açısından birtakım farklılıklar görülmektedir (Karadeniz & Demir, 2010, s. 56). Ücretli öğretmenliğin yasal dayanağı 657 sayılı DMK'nun (Devlet Memurları Kanunu) 89'uncu maddesinde; "*Her derecedeki eğitim ve öğretim kurumları ile Üniversite ve Akademi (Askeri Akademiler dahil), okul, kurs veya yaygın eğitim yapan kurumlarda ve benzeri kuruluşlarda öğretmen veya öğretim üyesi bulunmaması halinde öğretmenlere, öğretim üyelerine veya diğer memurlara veyahut açıktan atanacaklara ücret ile ek ders görevi verilebilir. Ücretle okutulacak ders saatlerinin sayısı, ders görevi alacakların nitelikleri ve diğer hususlar ilgili Bakanlığın teklifi ve Bakanlar Kurulunun kararı ile tespit olunur.*" şeklinde ifade edilmiştir (Kanat, 2018: s. 26). Dolayısıyla çıkarılan bu kanunla MEB, öğretmen ihtiyacını ücretli öğretmenlerle gidermeyi sürekli hale getirmiştir.

Her birey toplumlarda sosyal, fiziksel ve zihinsel becerilerini geliştirecek şekilde ve ihtiyaç duydukları alanlara göre eğitim imkanlarından faydalanmalıdır, bu en temel toplumsal bir ihtiyaçtır. Bu ihtiyaç özel eğitim gerektiren bireyler için de gereklidir. Bu bireylerin, en temel evrensel haklardan biri olan eğitim hakkından en üst düzeyde

yararlanabilmeleri ve toplumsal yaşamla bütünleştirilebilmeleri gerekmektedir. Bu bağlamda birtakım özel çalışmalara ihtiyaç duyulabilmektedir.

Bireylerin yer aldığı toplumda tutum, yetenek ve olumlu davranış biçimleri geliştirdiği süreçlerin toplamına eğitim adı verilir. Farklı bir ifade ile eğitim, bireylerin toplumsal yeteneklerini ve en uygun biçimde kişisel gelişimini tamamlamasını sağlayan toplumsal bir süreçtir. Dolayısıyla bu süreçte eğitim sisteminin öğelerinden olan; öğrenci ve öğretmen, eğitim programları ve uzmanlar ile idareciler, eğitimde yararlanılan teknoloji ve fiziki kaynaklar ile finansal kaynaklar önemli bir role sahiptir. Eğitimcilerin niteliği ile de eğitimin kalitesi oluşmaktadır. Bu açıdan görevli öğretmenlerin, hizmet öncesinde ve hizmet esnasında, doğru bir şekilde eğitilebilmesi, eğitim hizmetlerinin kaliteli olabilmesi açısından büyük önem taşımaktadır (Ergüven, 2019: s. 2). Eğitim sistemi bütüncül bir sistem olarak tanımlandığında bu sistemdeki her bir öğe gibi sisteme işlerlik kazandıran öğretmenlerin de önemi vurgulanmalıdır. Çünkü nitelikten yoksun bir eğitim işgücünün varlığı, ülke adına öncelikle kalkınma anlamında ciddi sorunlar yaratacaktır (Tuncer, 2012: s. 798). Lisans eğitimleri boyunca nitelikli eğitimci olmak adına kendi branşlarıyla ilgili eğitimler alan öğretmenler, öğretmenlik mesleğine sabırla hazırlanır. Söz konusu öğretmenlik branşları arasında özel eğitim öğretmenliği en zor olan ve sabır gerektiren bölümlerin başında gelmektedir.

Özel gereksinimli bireyler; çeşitli nedenler ile bireysel ve gelişim özellikleriyle eğitim yeterlikleri açısından akranlarından beklenen düzeyden anlamlı farklılık gösteren bireylerdir. Özel eğitim ise; özel gereksinimli bireylerin bağımsız olarak hayatlarını sürdürebilme becerilerini en üst seviyeye çıkartmayı amaçlayan, bireye özel planlanıp uygulanan ve itina ile değerlendirilen hizmetlerden oluşur (Tursun, 2019: s. 14). Özel eğitim, özel gereksinime ihtiyacı olan bireylere içerisinde yer aldıkları toplumda bağımsızca yaşamak için beceriler kazandırmayı amaçlamaktadır. Özel gereksinimli bireyin yaşadığı toplum, içinde büyüdüğü aile, devam ettiği okul veya kurumlar bu amacın kazandırılmasında bireye katkı sağlamaktadır. Bu amacın hayata geçirilmesinde yardımcı olacak en önemli unsurlardan birisi özel eğitim öğretmenleridir. Özel eğitim öğretmenleri çalışma hayatları süresince farklı özel gereksinim grubuyla karşılaşmakta ve eğitimlerinde onlara destek olmaktadır. Özel gereksinimli bireyin devam ettiği kurum veya okullarda yer alan özel eğitim öğretmenlerinin bireye yapacağı katkı ve aileye yapacağı yönlendirme bağımsız yaşam ve akademik becerilerin kazandırılmasında büyük rol oynayacaktır (Ergüven, 2019: s. 3). Bu nedenle özel gereksinimli öğrencilerle çalışacak öğretmenlere bu noktada önemli görevler ve sorumluluklar düşmektedir.

Öğretmenlik mesleğinin sahip olduğu özellikler dikkate alındığında özel eğitim öğretmenliği diğer öğretmenlik alanlarından farklılaşmaktadır. Özellikle özel gereksinimli bireylerin sahip oldukları özellikler nedeniyle; öğretmenin öğrenciye daha fazla zaman ayırması ve bu süreç içerisinde sabrın önemli bir rol oynaması, ailelerin beklenti ve ihtiyaçlarına cevap verilmesi, her bir öğrenci için bireyselleştirilmiş eğitim programının hazırlanması ve bireysel eğitimlerin verilmesi gibi değişkenler özel eğitim öğretmenlerini diğer öğretmenlik alanlarından ayırmaktadır (Aydın & Tekneci, 2013: s. 3). Böylece öğretmenlik başlı başına emek gerektiren bir meslek iken; öğretmenliğini özel eğitim alanında sürdürmek verilecek emeği de göze almaktır.

Bu bilgiler çerçevesinde araştırmanın problem cümlesi “Özel Eğitim Okullarında ücretli öğretmenlik uygulaması ve uygulamanın eğitime yansımaları hakkında okul yönetici görüşleri” olarak belirlenmiştir.

Araştırmanın Amacı

Yapılacak araştırmanın amacı; Özel Eğitim Okullarında ücretli öğretmen olarak görev yapan eğitimcilerin eğitim öğretime yaptıkları katkıları ve uygulamanın olumsuz yanlarını değerlendirmektir. Araştırmada ayrıca ücretli öğretmenlerin, özel gereksinimli öğrencilerin performanslarına etkisini belirlemek amacıyla yönetici görüşleri ele alınacaktır. Bu amaç çerçevesinde aşağıdaki sorulara yanıt aranmaktadır:

- 1- Özel eğitim okullarında görev yapan ücretli öğretmenlerin özel eğitim alanı ile ilgili bilgi ve donanımları yeterli midir?
- 2- Özel eğitim okullarında görev yapan ücretli öğretmenler kendilerini alanla ilgili yetiştirip, geliştirmekte midir?
- 3- Özel eğitim okullarında görev yapan Ücretli öğretmenler, yetersizlikten etkilenmiş öğrencilerin performanslarını belirlemede, performanslarında ilerleme sağlamada, öğrenci velileriyle iletişim kurmada başarılı mıdır?
- 4- Özel eğitim okullarında görev yapan ücretli öğretmenler öğrenciler, veliler ve çalışma arkadaşlarıyla iletişim zorlukları yaşamakta mıdır?
- 5- Özel eğitim okullarında görev yapan ücretli öğretmenlerin, görev yaptıkları okula karşı aitik duyguları gelişerek diğer öğretmenlerle ve okul yönetimiyle işbirliği içinde uyumlu olarak çalışmakta mıdır?
- 6- Özel eğitim okullarında görev yapan Ücretli Öğretmenlerin alan bilgisi eksikliğinden kaynaklanan sorunların eğitim üzerindeki etkisi nedir?

Araştırmanın Önemi

Yetersizlikten etkilenmiş özel eğitime ihtiyacı olan çocukların özel olarak yetiştirilmiş, nitelikli öğretmenlere ihtiyacı vardır. Ancak Özel Eğitim Okullarındaki öğretmen ihtiyacı değişik alanlardan mezun 80 saatlik (Özel Eğitim Farkındalık Eğitimi) kurs alan ücretli öğretmenlerle giderilmektedir. Bu uygulamanın öğrenci ilerlemesine ve gerilemesine olan etkileri tespit edilerek; özel eğitimin temel amacı olan 'öğrencilere toplumda bağımsız halde yaşayacak bilgi ve becerileri kazandırmak' amacının ne düzeyde gerçekleştirildiği görülecektir.

Sayıtlar

Özel Eğitim Okul yöneticileriyle yapılan görüşmeler neticesinde yöneticilerin sorulan soruları içtenlikle yanıtladıkları varsayılmıştır.

Sınırlılıklar

Bu çalışma 2020-2021 Eğitim öğretim yılı Bahar dönemi, İzmir İli Konak, Karabağlar, Bornova, Karşıyaka ve Güzelbahçe İlçelerinde görev yapan okul yöneticileri ile yapılacak olan anket ile sınırlıdır.

Tanımlar

Özel Eğitim: 'Bireysel ve gelişim özellikleri ile eğitim yeterlilikleri açısından akranlarından anlamlı düzeyde farklılık gösteren bireylerin eğitim ve sosyal ihtiyaçlarını karşılamak üzere geliştirilmiş eğitim programları ve özel olarak yetiştirilmiş personel ile uygun ortamlarda sürdürülen eğitim' (Özel Eğitim hizmetleri Yönetmeliği, 2018:1).

Özel Eğitim İhtiyacı Olan Birey: 'Bireysel ve gelişim özellikleri ile eğitim yeterlilikleri açısından akranlarından anlamlı düzeyde farklılık gösteren birey' (Özel Eğitim hizmetleri Yönetmeliği, 2018:1).

Ücretli Öğretmen: Milli Eğitim Bakanlığı'nın çeşitli nedenlerle kadrolu öğretmen açığı bulunan Devlet okullarında ve kurumlarında öğretmen açığını kapatmak için ek ders ücreti karşılığı çalıştırdığı öğretmenlere verilen addır.

Araştırmanın Modeli

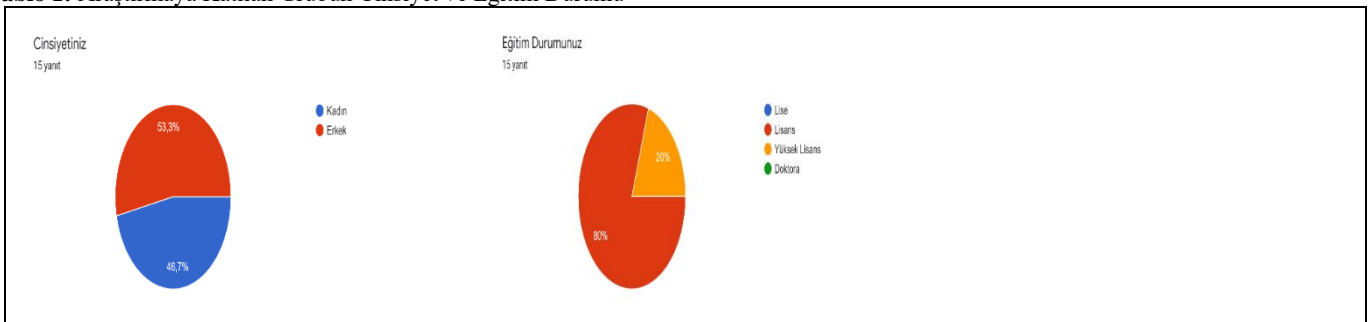
Bu çalışmada nitel araştırma desenlerinden biri olan olgubilim deseni benimsenmiştir. Olgubilim araştırmalarının amacı, bireylerin bir olguya ilişkin yaşantılarını, algılarını ve yüklediği anlamları ortaya çıkartmak olarak tanımlanmaktadır (Kocabıyık, 2015: 56). Ayrıca olgubilim araştırmaları, farkında olunan ancak derinlemesine ve ayrıntılı bir anlayışa sahip olunmayan olgulara odaklanan araştırmalardır (Yıldırım ve Şimşek, 2011). Bu çerçevede üzerinde odaklanılan olgu, Özel Eğitim Okullarında ücretli öğretmenlik uygulaması ve uygulamanın eğitime yansımaları hakkında okul yöneticisi görüşlerinden yola çıkarak sorunları ortaya koyabilmektedir.

Çalışma Grubu

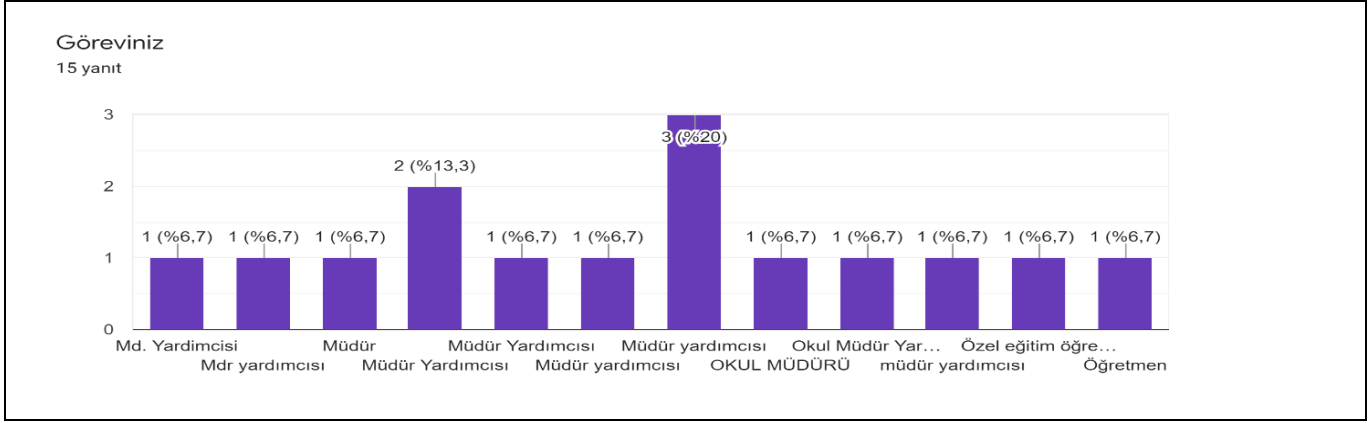
Araştırmanın çalışma grubunu 2020-2021 akademik yılı Bahar döneminde İzmir ili Konak, Karabağlar, Bornova, Karşıyaka, Güzelbahçe ilçelerinde bulunan Özel Eğitim Okullarında görev yapan Müdürler ve Müdür Yardımcıları oluşturmuştur. Araştırmanın çalışma grubunu oluştururken araştırmaya katılanların Özel Eğitim Okullarında Müdür ve Müdür Yardımcısı olarak görev yapıyor olmaları ölçüt alınmıştır. Araştırmanın çalışma grubu belirlenirken amaçsal örnekleme yöntemi esas alınmıştır. Amaçsal örnekleme, araştırma amacına dayanan belirli bir ölçüt ve özelliğe bağlı olarak birey ya da grup seçimine dayanmaktadır (Kümbetoğlu, 2005).

Araştırmaya katılan grubun genel özellikleri ve incelenen grubun sayıları şu şekildedir:

Tablo 1: Araştırmaya Katılan Grubun Cinsiyet ve Eğitim Durumu

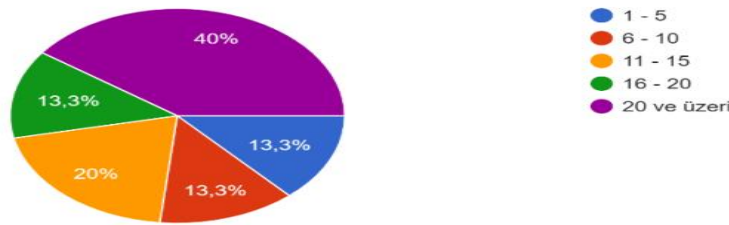
Araştırmaya konusu için görüş alınan katılımcıların yaklaşık % 53'ü erkek iken % 46'sı kadındır. Katılımcıların % 80'i lisans mezunu iken % 20 si yüksek lisans mezunudur. Buna göre çalışmada görüş alınan kadın-erkek oranı birbirine yakındır. Katılımcıların beşte birinin ise lisansüstü eğitim durumuna sahip olduğu anlaşılmaktadır.

Tablo 2: Araştırmaya Katılan Grubun Görevi

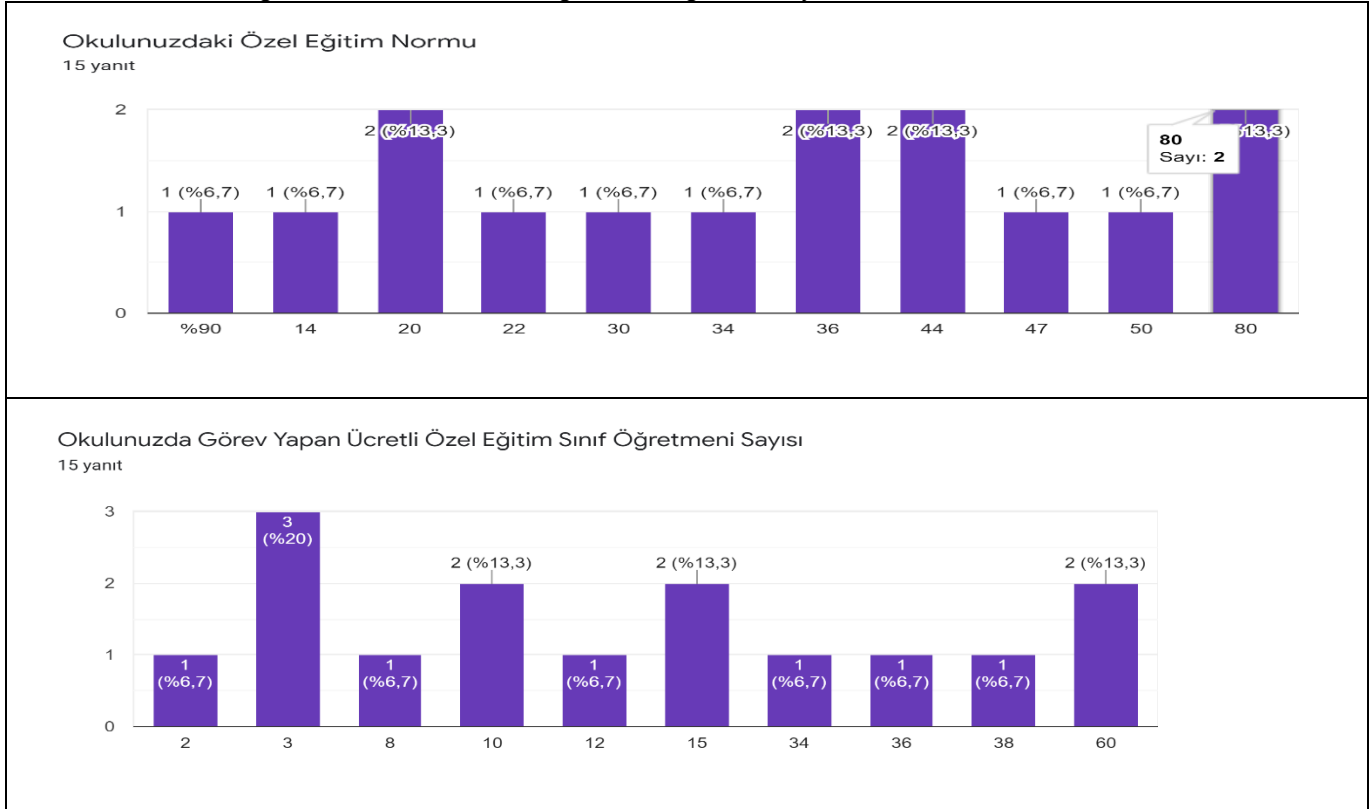
Yukarıdaki tablo incelendiğinde araştırmada görüş alınan okul idarecilerinin yaklaşık % 80'inin müdür yardımcısı olduğu anlaşılmaktadır. Katılımcıları yaklaşık % 20'si ise okul müdürüdür.

Tablo 3: Araştırmaya Katılan Grubun Mesleki Kıdemi

Mesleki Kıdeminiz
15 yanıt

Araştırmaya katılanların büyük çoğunluğu mesleklerinde yirmi seneyi doldurmuş yöneticilerdir. Diğer çoğunluk ise on yıl ve üzeri kıdeme sahiptir. Dolayısıyla görüş alınan yöneticilerin mesleklerinde tecrübeli yöneticiler olduğu söylenebilir.

Tablo 4: Okuldaki Özel Eğitim Normu ile Ücretli Özel Eğitim Sınıf Öğretmeni Sayısı

Yukarıdaki tablolar incelendiğinde 15 okulda 377 norm ihtiyacı durumu olduğu anlaşılmaktadır. Bu ihtiyaca göre 15 okulda toplam 218 ücretli öğretmen çalışmaktadır. Bu sayı oldukça yüksek bir rakamdır. Buradan özel eğitim

alanında büyük oranda kadrolu atama yapılması gerekliliği yorumu yapılabilir. Ayrıca bazı okullarda çalışan ücretli öğretmen sayısı ile diğer okullarda çalışan ücretli öğrenmen sayısı arasında büyük farklılıklar olduğu göze çarpmaktadır. Bu durum bazı okulların büyüklüğü, kapasitesi ile de alakalı olabilir.

Veri Toplama Araçları

Bu çalışmada Google Forms üzerinden hazırlanan 5'li Likert tipi ölçek ile veri toplanmıştır. Likert tipi ölçek, cevaplayıcı merkezlidir ve bireylerin tepkide bulunacakları olumlu ve olumsuz çeşitli ifadeler yer almaktadır. Katılımcı, sorulan sorulara ne ölçüde katılıp katılmadığını belirtmektedir. Sorular oluşturulurken öncelikle araştırmanın cevap aradığı sorular açık ve kesin olarak belirlenmiştir. Bu doğrultuda oluşturulan form Danışman hocamız Prof. Dr. Emre ÜNAL'ın görüşüne sunulmuş, alınan dönütler neticesinde düzenlemeler yapılarak uygulamaya geçilmiştir. Formda, katılımcılara araştırma amacı çerçevesinde kapalı uçlu 5'li Likert tipi yöneltilen yirmi bir soru ve bir açık uçlu soru yer almıştır. Bu sorular şunlardır: 'Özel eğitim okullarında görev yapan ücretli öğretmenlerin özel eğitim alanı ile ilgili bilgi ve donanımlarının yeterli olduğunu düşünüyorum', 'Özel eğitim okullarında görev yapan ücretli öğretmenlerin kendilerini alanla ilgili yetiştirip geliştirebildiklerini düşünmüyorum', 'Ücretli öğretmenler sayesinde öğrencilerin performanslarında ilerleme görüyorum', 'Ücretli öğretmenlerin, öğrenci problem davranışlarıyla baş edebilme becerilerine sahip olduğunu düşünüyorum', 'Ücretli öğretmenlerin, öğrenci problem davranışlarını değiştirebildiklerini ve yerine uygun davranış kazandırdıklarını düşünüyorum', 'Ücretli öğretmenlerin, öğrencilere öz-bakım becerilerini kazandırmada güçlük yaşamadıklarını düşünüyorum', 'Ücretli öğretmenlerin, öğrencilere akademik becerileri kazandırmada güçlükler yaşadığını düşünüyorum', 'Ücretli öğretmenlerin, öğrencilere günlük yaşam becerilerini kazandırmada güçlükler yaşadığını düşünüyorum', 'Ücretli öğretmenlerin, öğrencilere sosyal-duygusal becerileri kazandırmada güçlükler yaşadığını düşünüyorum', 'Ücretli öğretmenlerin özel eğitim materyallerini derslerin amaçlarına ve öğrenci özelliklerine uygun olarak kullanabildiklerini düşünüyorum', 'Ücretli öğretmenlerin öğrenciler ile iletişim güçlükleri yaşadıklarını düşünüyorum', 'Ücretli öğretmenlerin, öğrenci performanslarını belirlemede güçlük yaşadığını düşünüyorum', 'Ücretli öğretmenlerin, öğrenci bireysel eğitim programlarını hazırlamada yetersiz olduğunu düşünüyorum', 'Ücretli öğretmenlerin derslere hazırlıklı geldiğini görüyorum', 'Ücretli öğretmenlerin, öğrenci eğitim programlarıyla ilgili velileri bilgilendirdiklerini ve eğitime dahil edebildiklerini düşünüyorum', 'Ücretli öğretmenlerin, aile eğitimi ile ilgili başarılı çalışmalar yaptığını görüyorum', 'Ücretli öğretmenlerin, veliler ile iletişimlerinin güçlü olduğunu düşünüyorum', 'Ücretli öğretmenlerin görev yaptığı okullara karşı aitik duygusunun geliştiğini düşünüyorum', 'Ücretli öğretmenlerin, diğer öğretmenlerle işbirliği içinde uyumlu olarak çalıştıklarını düşünüyorum', 'Ücretli öğretmenlerin, okul rehber öğretmeniyle işbirliği içinde çalıştığını düşünüyorum', 'Ücretli öğretmenlerin, baş edemediği durumlarla ilgili okul yönetiminden ya da diğer öğretmenlerden rahatlıkla destek istediğini düşünüyorum', şeklinde 5'li Likert tipi sorular sorulmuş, ayrıca 'Ücretli Öğretmenlerin alan bilgisi eksikliğinden kaynaklanan sorunların eğitim üzerindeki etkisi sizce nedir?' şeklinde açık uçlu soru sorularak yönetici görüşleri alınmıştır.

Verilerin Toplanması

Araştırmada Google Forms üzerinden hazırlanan 21 tane 5'li Likert tipi ve 1 açık uçlu soru ile veriler toplanmıştır. Katılımcılara form 20/04/2021 tarihinde dijital platform üzerinden gönderilmiş, soruları içtenlikle cevaplamaları istenmiştir. 03/05/2021 tarihinde form uygulama sonlandırılmış, 15 katılımcının çalışmaya katkı sağladığı görülmüştür.

Verilerin Analizi

Araştırmanın kavramsal yapısı ve analizine temel oluşturacak temalar daha önceden belirlendiğinden araştırmada elde edilen veriler betimsel analiz tekniği ile çözümlenmiştir. Betimsel analiz, verilerin özgün biçimlerine dokunmadan katılımcıların söz ve düşüncelerinden doğrudan alıntılar yaparak tanımlayıcı bir analize dayanmaktadır (Kümbetoğlu, 2005). Veriler çözümlenirken katılımcılara yöneltilen soruların cevapları grafiklere dönüştürülmüş, grafiklerden yola çıkarak araştırma konusuyla ilgili bulgulara ulaşılmıştır.

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Özel Eğitim Kavramı

Her çocuğun gelişim özellikleri birbirinden farklılık göstermektedir. Bu farklılıklar bilişsel, duyuşsal özelliklerde, psiko-motor gelişimde, dil gelişimi ve iletişim becerilerinde, sosyal becerilerde yetersizlik ve akranlarından önemli ölçüde farklılık olarak görülmektedir. Gelişim alanlarındaki bir ya da birden fazla yetersizlik çocuğu olumsuz yönde etkilemekte ve çocuklar akranlarıyla bir arada olunan, kendilerine sunulan eğitim hizmetlerinden yararlanamamaktadır. Bu durum da özel eğitim hizmetlerine gereksinim duyulmasına neden olmuştur.

Gelişen eğitim ve insan yetiştirme politikalarında eğitim her bireyin hakkı olduğu gibi özel gereksinimli öğrenciler de bu hakka sahiptir. Dünyada ve Türkiye'de özel eğitim uygulamaları hızlı bir gelişme içerisinde. Özel eğitimle

ilgili yapılmış olan tanımlar; ‘Özel Eğitim; ‘Bireysel ve gelişim özellikleri ile eğitim yeterlilikleri açısından akranlarından anlamlı düzeyde farklılık gösteren bireylerin eğitim ve sosyal ihtiyaçlarını karşılamak üzere geliştirilmiş eğitim programları ve özel olarak yetiştirilmiş personel ile uygun ortamlarda sürdürülen eğitimidir’ (Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği, 4-ş:2018). Başarılı bir eğitimin, yetersizliği olan bireyin öğrenme ortamına, okul ve topluma etkin katılımını olumsuz etkileyen tüm engelleri ortadan kaldırması ve o engellerden bireyi koruması ya da bireyin o engellerin üstesinden gelmesini sağlaması gerekmektedir (Eripek, Akçamete, Akkök ve diğerleri, 2003:20).

Özel Eğitime Gereksinimli Çocuklar

Özel eğitim, ortalama öğrenci özelliklerinden farklılık gösteren bireylere sağlanan ve çocuğun özelliklerine, gereksinimlerine göre hazırlanmış bireysel eğitim programıyla, bireye toplumda bağımsız yaşamasını sağlayan becerilerin en üst düzeyde kazandırılmasını amaçlayan eğitim hizmetlerinin bütünü olarak ifade edilmektedir.

Özel eğitime ihtiyacı olan bireylerin sınıflandırılmasıyla ilgili olarak bilim adamları ve eğitimciler farklı görüşlere sahiptirler. Kırcaali İftar (1998) ile Eripek (2003)’in tanımlamaları ve MEB (2006) yönetmeliğine göre yapılan sınıflandırma; ‘*zihinsel yetersizliği olan bireyler, bedensel yetersizliği olan bireyler, işitme yetersizliği olan bireyler, dil ve konuşma güçlüğü olan bireyler, özel öğrenme güçlüğü olan bireyler, otizmi bireysel ve dikkat eksikliği-hiperaktivite bozukluğu olan bireyler*’ şeklindedir.

Özel eğitimin amacı, özel eğitim gerektiren bireylerin yapabildikleri doğrultusunda, öğrenme hızlarına uygun bağımsız yaşam becerilerini kazandırmaktır. Bu amaçla sistemli ve programlı bir biçimde özel eğitim programları uygulanabilmektedir. Özel eğitim gerektiren bireyler özel hizmetlerinden yararlandıkları sürece tüketici durumundan üretici duruma geçebilecektir (Cavkaytar, Diken, 2005:11-12). Bu geçiş de ancak kaliteli bir eğitimle mümkün olacaktır. Bu eğitimi verebilecek olanlar da özel eğitim alanında uzmanlık eğitimi almış ve bu şekilde yetişmiş kişilerdir.

Ücretli Öğretmenlik

657 Sayılı Devlet Memurları Kanununun 4/C maddesi Ücretli öğretmenlik uygulamasının dayanağıdır. İlgili maddeye göre öğretmen sayısı yetersiz ise ücretli öğretmenlerin istihdam edilebileceği belirtilmiştir. 657 Sayılı Devlet Memurları Kanununun 89. Maddesinde böylelikle ücretli öğretmenlik hususu açıklığa kavuşturulmuştur. Okullar öğretmen ihtiyaçlarını İl ve İlçe Milli Eğitim Müdürlüklerine bildirirler. İl ve İlçe Milli Eğitim Müdürlükleri de bu ihtiyaç karşısında öğretmenlik yapmak isteyen kişilere (ders saati üzerinden) bir sözleşme karşılığı görev verir. Bu bir öğretmen atama şekli değil tamamen MEB’in devlet kaynaklarını daha az kullanarak (daha az ücret ödemek suretiyle) öğretmen açığını kapatmaya yönelik bir uygulamasıdır. Ücretli öğretmenler okuttukları ders saati karşılığında ücret almakta, sigorta primleri okuttukları ders saati üzerinden yatırılmaktadır. Sağlık güvencesi için gerekli 90 günlük süreyi tamamlamadıkları için de sağlık haklarından yararlanamamakta, yıllık, mazeret, idari izin hakları bulunmamakta, düşük ücret almaktadırlar (Milliyet Gazetesi, 2013). Ücretli öğretmenlerin sayısına ilişkin net bir rakama ulaşılamamakla birlikte Eğitim-Öğretim dönemlerinde MEB’e bağlı okullarda 100 bin civarında ücretli öğretmenin çalıştığı çeşitli kaynaklarca dile getirilmektedir.

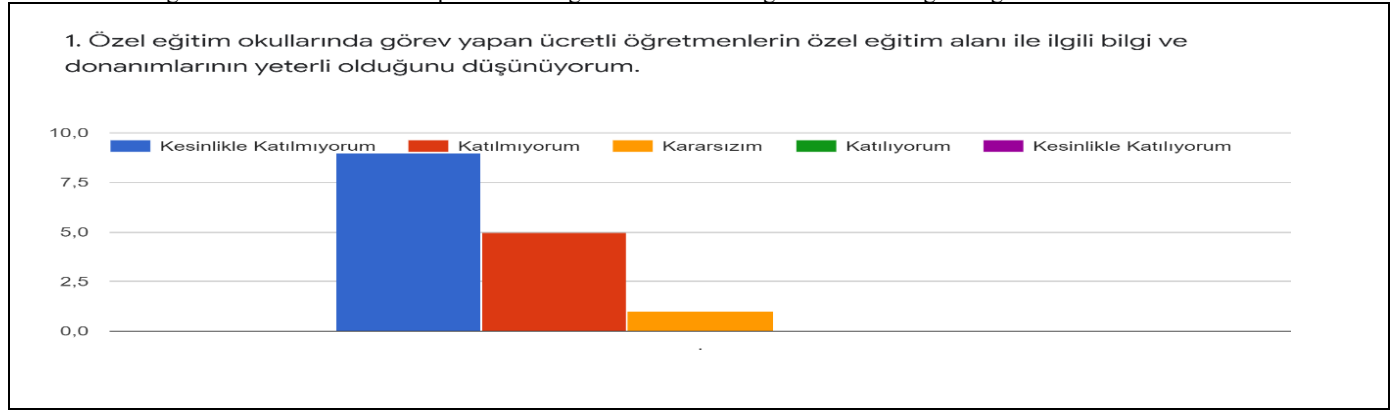
Özel Eğitim Okullarında alan mezunu Özel Eğitim Öğretmeni yetersizliğinden dolayı öğretmen ihtiyacı ücretli öğretmenlerle giderilmektedir. Farklı alanlardan mezun olan (İşletme, iktisat, kamu yönetimi, maliye, çocuk gelişimi, adalet vb.) kişiler 80 saatlik özel eğitim farkındalık kursu alarak özel eğitim okullarında ücretli öğretmen olarak görev alabilmektedirler.

Öğretmenlerin kadrolu/sözleşmeli/ücretli gibi farklı biçimlerde istihdam edilmesi sonucunda iş güvencesizliği, ücretlerde eşitsizlik, çalışanların örgütsüzlüğü gibi sorunlar görülmekte ve eğitimde niteliğin düşmesi, iş tatminsizliği, işe yabancılaşma, aidiyetsizlik, yönetici/öğretmen/velilerle sorunlar yaşanmasına neden olmaktadır (Polat, 2013). Nitekim konuyla ilgili yapılan araştırmalar benzer sonuçlara dikkat çekmiştir. Bayram’ın (2009) yaptığı araştırmada, ücretli öğretmenlerin birlikte çalıştığı yönetici, öğretmen ve velilerle iletişim sıkıntıları yaşadıkları ve kendilerinin herkes tarafından ikinci sınıf öğretmen statüsünde görüldükleri sonucuna ulaşmıştır. Soydan (2012) tarafından yapılan araştırmada, okul yönetici ve öğretmenlerinin kadrolu istihdam edilmesi ile eğitim niteliğinde ve göreve bağlılık arasında olumlu ilişki bulunduğunu düşündükleri, ek olarak esnek istihdamın eğitimin niteliğine zarar vereceği düşüncesinde oldukları ortaya konulmuştur. Arslan, Sabah ve Göksu (2006) tarafından yapılan araştırmada okul yöneticilerinin ücretli öğretmenlerin kurumsal verimliliklerinin istenen düzeyde olmadığını belirttiklerini saptamışlardır. Torun’un (2010) araştırmasında ise, öğretmenlerin kadrolu, sözleşmeli, ücretli olarak çalışmasının öğretmenlik mesleğinin toplumsal değerini olumsuz yönde etkilediğini tespit etmiştir. Okul yöneticileri ücretli öğretmenlik sistemini benimsemeseler de öğretmen ihtiyacının karşılanması ve eğitimin sürekliliğinin sağlanması için ücretli öğretmenlerle çalışmak zorunda kaldıklarını ifade etmişlerdir (Doğan, Demir ve Turan, 2013).

İncelenen araştırmalarda ücretli öğretmenlik uygulamasının normal gelişim gösteren bireylerin eğitim gördüğü okullarla ilgili yapıldığı görülmüş olup geliştirilen bu çalışmada yetersizlikten etkilenmiş bireylerin eğitim gördüğü okullarda ücretli öğretmenlik uygulamasının eğitime yansımaları araştırılarak alana katkı sağlanmaya çalışılmıştır.

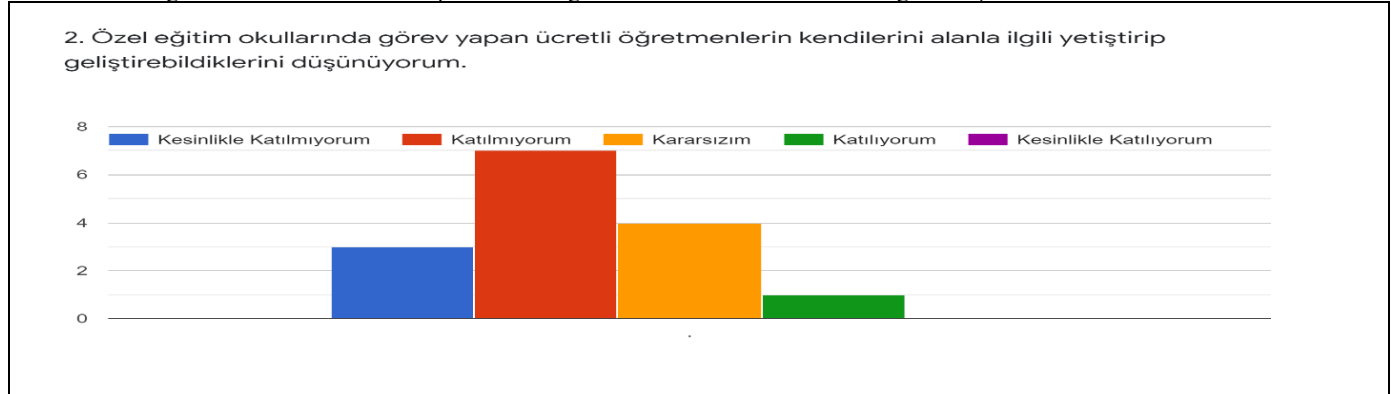
BULGU VE TARTIŞMALAR

Tablo 5: Özel Eğitim Okullarında Görev Yapan Ücretli Öğretmenlerin Özel Eğitim Alanı ile İlgili Bilgi ve Donanımları

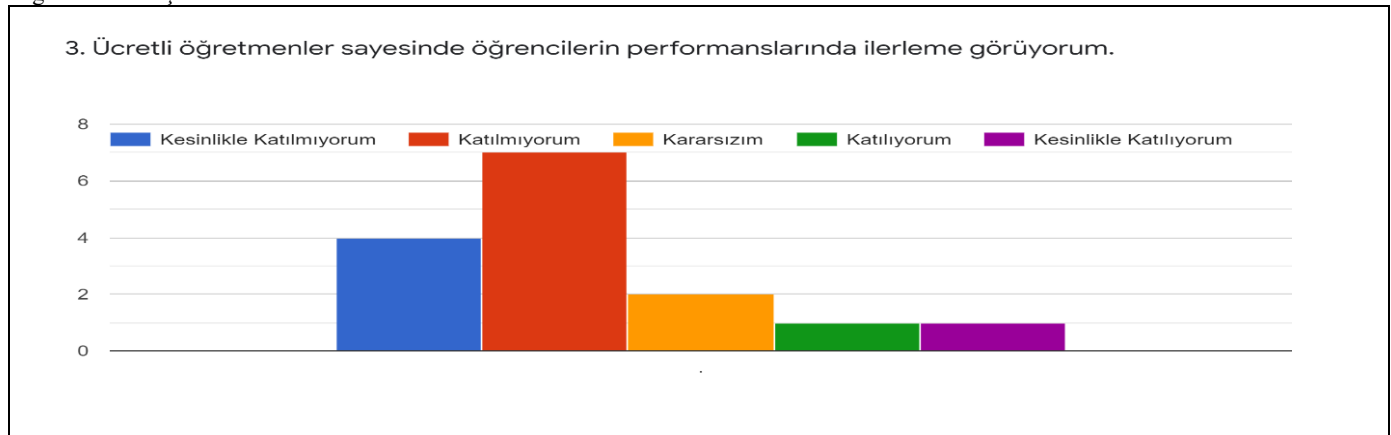
Yukarıdaki tablo incelendiğinde araştırmaya katılan yöneticilerin neredeyse tamamı ücretli öğretmenlerin özel eğitim alanı ile ilgili bilgi ve donanımlarının yetersiz olduğunu düşünmektedirler. Bu konuda olumlu görüş bildiren yönetici olmaması dikkati çeken bir husustur. Burada dikkati çeken başka bir husus da yöneticilerin ücretli öğretmenlerin bilgilerini yetersiz bulmalarına rağmen bazı okullarda fazla sayıda ücretli öğretmen çalıştırılması konusudur. Özellikle katılımcıların yarısının keskin bir şekilde olumsuz konu ile ilgili olarak olumsuz görüş ifade etmeleri ilgi çekicidir.

Tablo 6: Özel Eğitim Okullarında Görev Yapan Ücretli Öğretmenlerin Kendilerini Alanla İlgili Geliştirmeleri

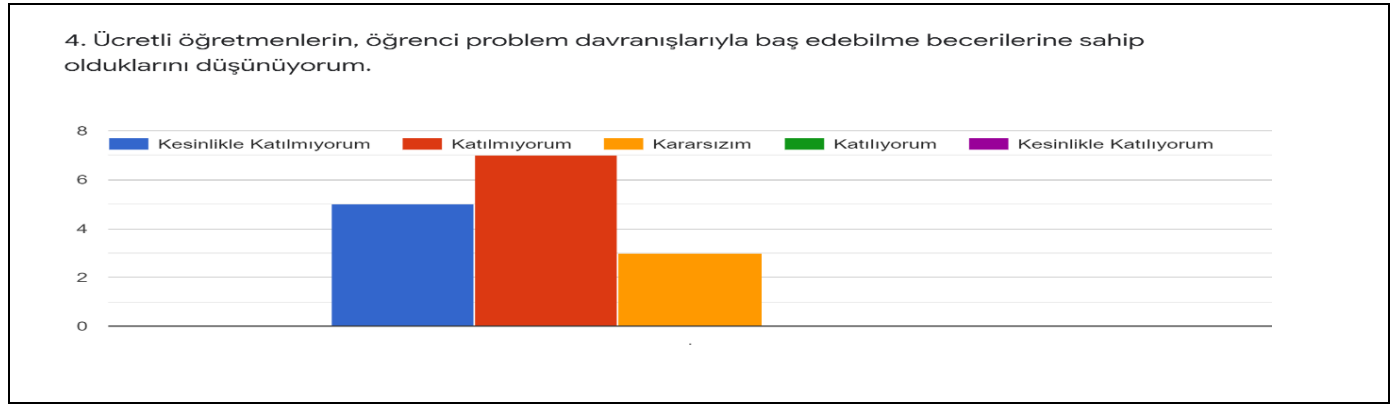

Yukarıdaki tablo incelendiğinde özel eğitim okullarından görev yapan ücretli öğretmenlerin kendilerini alanla ilgili yetiştirip geliştirmelerine dair yöneticilerin büyük çoğunluğunun olumsuz düşüncede olduğu anlaşılmaktadır. Yöneticilerin % 20'si buna kesinlikle katılmaz iken % 50'si katılmama yönünde düşünce belirtmiştir. Yaklaşık % 40'lık bir oranda da yöneticilerin bu konuda kararsız kaldığı tablodan anlaşılmaktadır. Bu konuya katılan yönetici oranı yaklaşık % 10'dur.

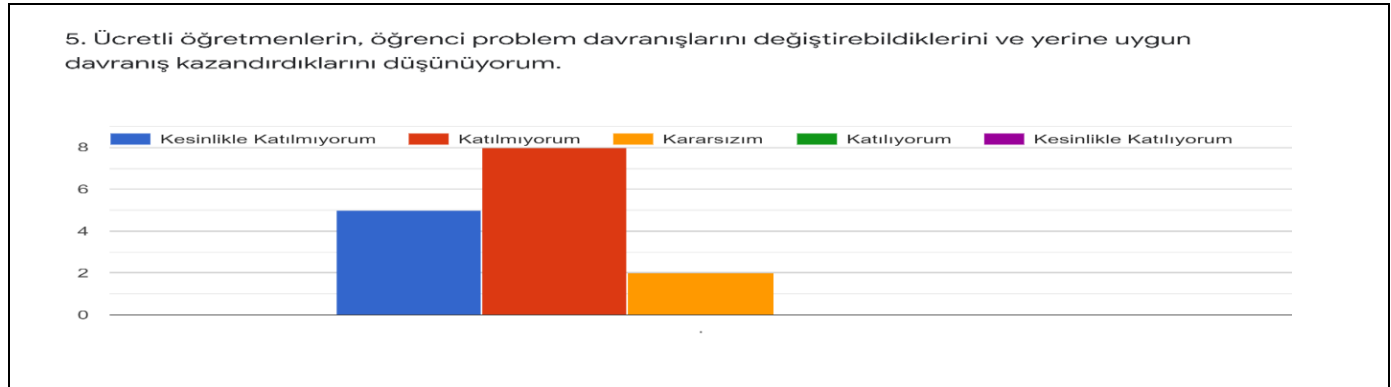
Tablo 7: Özel Eğitim Okullarında Görev Yapan Ücretli Öğretmenlerin, Yetersizlikten Etkilenmiş Öğrencilerin Performanslarında İlerleme Sağlamadaki Başarıları

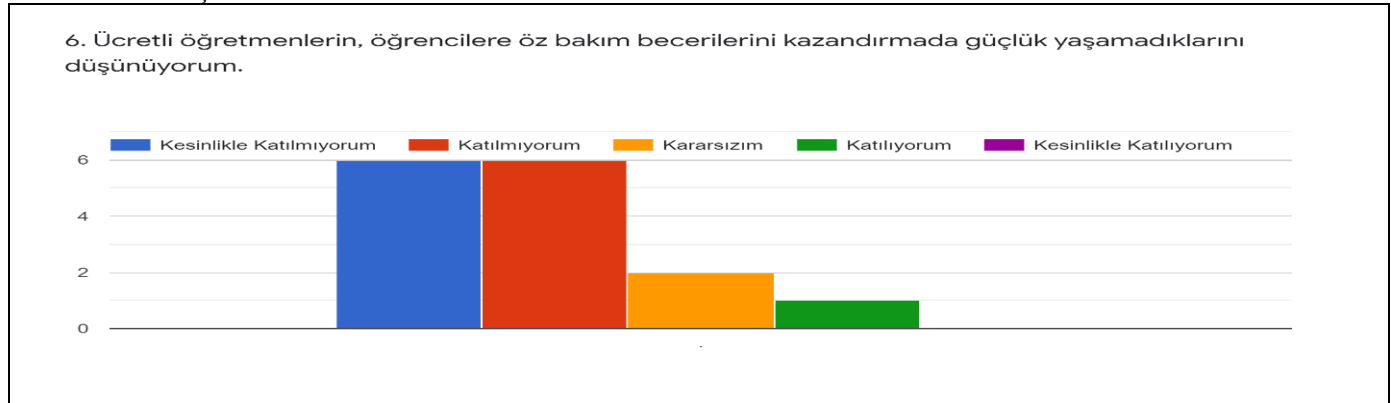
Yukarıdaki tablo incelendiğinde ücretli öğretmenlerin sayesinde öğrencilerin performanslarında ilerleme olduğu düşünen yönetici oranı yaklaşık % 15'tir. Yöneticilerin büyük çoğunluğu bu konuda olumsuz görüş bildirmiştir. Yaklaşık % 15 oranında ise yöneticilerin bu konuda kararsız kaldığı anlaşılmaktadır.

Tablo 8: Özel Eğitim Okullarında Görev Yapan Ücretli Öğretmenlerin, Yetersizlikten Etkilenmiş Öğrencilerin Davranışlarıyla Baş Edebilme Becerileri

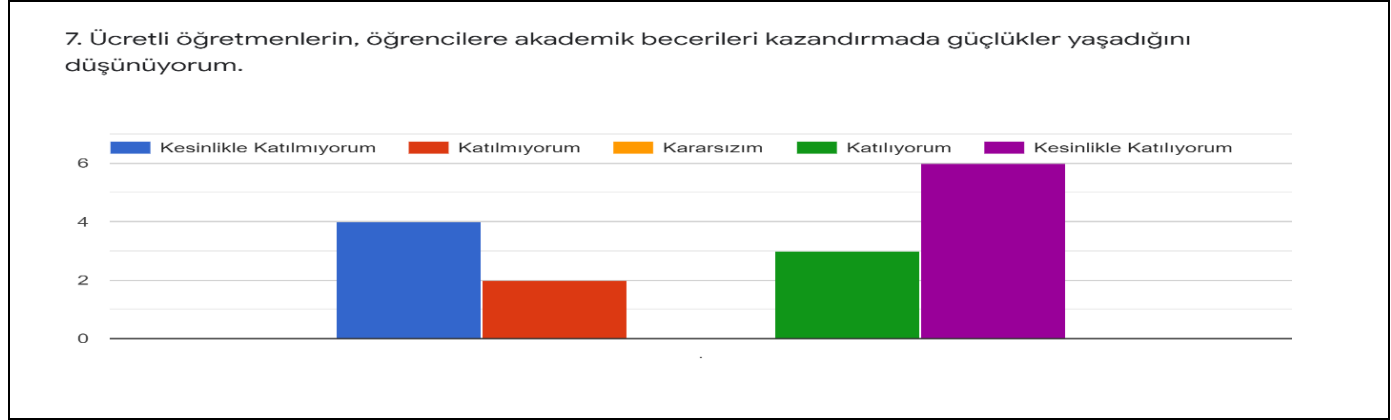
Tablo incelendiğinde ücretli öğretmenlerin öğrenci problem davranışlarıyla baş edebilme becerilerine sahip olduğunu düşünen yönetici sayısı sıfırdır. Bu konuda yöneticilerin % 20 si kararsız görüş bildirirken % 80'i katılmama/kesinlikle katılmama yönünde görüş bildirmişlerdir. Konu ile ilgili bu olumsuz bakış açısı ilgili alanda ücretli öğretmenlikle ilgili farklı çalışmalar yapılması gerektiğini akla getirmektedir. Bu durumun temel nedeni özel eğitim alanının ve öğretmenlerinin gerçekten alana dair özel eğitim almaları gerekmesinden kaynaklanıyor olabilir. Sonuç olarak okul yöneticilerinin problem davranışlar konusunda ücretli öğretmenlerin yetersiz kaldıklarını düşündüklerini söylemek mümkündür.

Tablo 9: Özel Eğitim Okullarında Görev Yapan Ücretli Öğretmenlerin, Yetersizlikten Etkilenmiş Öğrencilerin Davranışlarını Değiştirebilme Becerileri

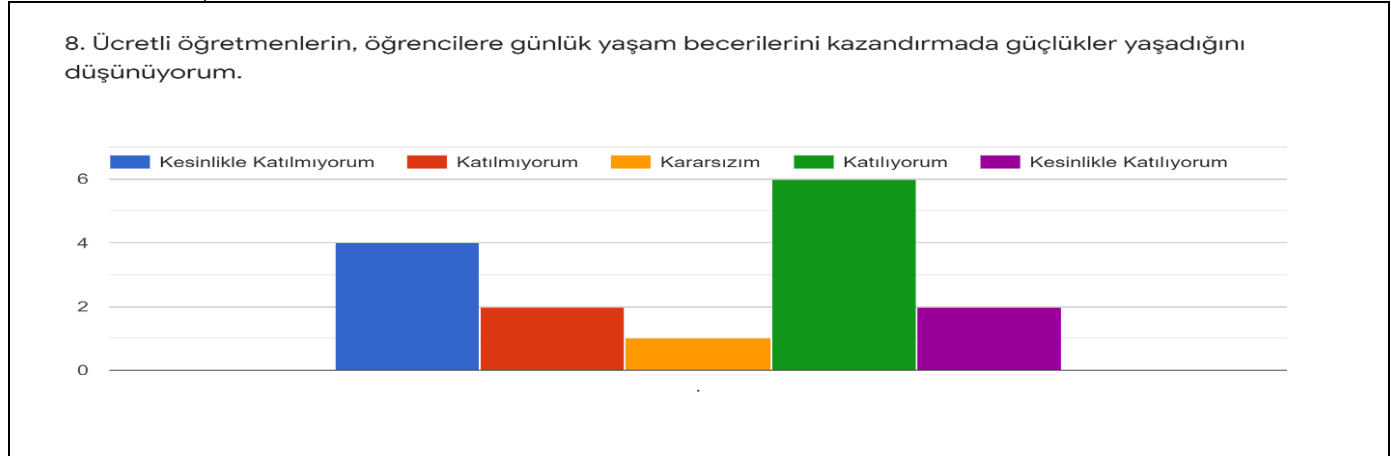
Yukarıdaki tablo incelendiğinde ücretli öğretmenlerin öğrenci problem davranışlarını değiştirebildiklerini ve yerine uygun davranışlar kazandırdıklarını düşünen okul yöneticisinin olmadığı anlaşılmaktadır. Bu durumdaki görüş bir önceki madde ile örtüşmektedir. Yöneticilerin yaklaşık % 50'si konuya katılmadığını ifade ederken yaklaşık % 33 oranında kişi konuya kesinlikle katılmadığını ortaya koymuştur. İki yönetici ise konu hakkında kararsız kalmıştır.

Tablo 10: Özel Eğitim Okullarında Görev Yapan Ücretli Öğretmenlerin, Yetersizlikten Etkilenmiş Öğrencilerin Öz Bakım Becerilerini Kazandırmadaki Başarıları

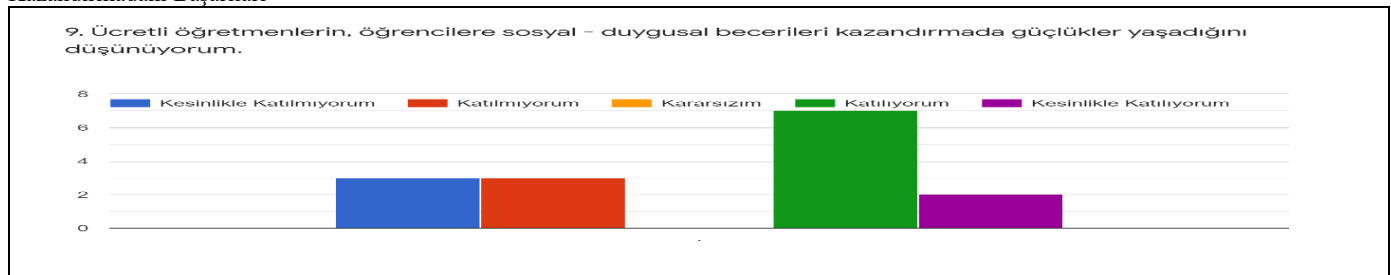
Yukarıdaki tablo incelendiğinde ücretli öğretmenlerin öğrencilere öz bakım becerilerin kazandırmada güçlük yaşamadığına dair olumsuz görüş belirten yönetici oranı % 80'dir. Bu ifadeye kesinlikle katılmayan yönetici oranı ile katılmayan yönetici oranı birbirine eşittir ve bu oran % 40'tır. İki yöneticisi konu hakkında kararsız kalırken bir yönetici konuya katıldığına dair görüş belirtmiştir.

Tablo 11: Özel Eğitim Okullarında Görev Yapan Ücretli Öğretmenlerin, Yetersizlikten Etkilenmiş Öğrencilere Akademik Beceri Kazandırmadaki Başarıları

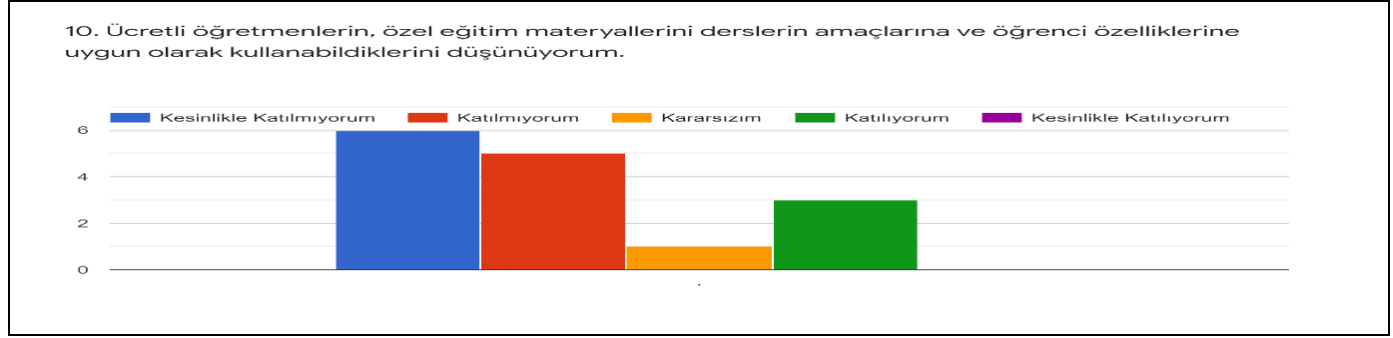
Ücretli öğretmenlerin öğrencilere akademik becerileri kazandırmada kesinlikle güçlükler yaşadığını düşünen yönetici oranı % 40 iken güçlük yaşadığını düşünen yönetici oranı % 20'dir. Dolayısıyla yöneticilerin % 60'ı bu konuya ücretli öğretmenlerin güçlük yaşadığını düşünmektedir. Diğer taraftan % 40 oranında da bu konuda öğretmenlerin güçlük yaşamadığını düşünen yönetici bulunmaktadır. Dolayısıyla bu konuda yöneticilerin ikiye bölündüğünü ve birbirine yakın oranda görüş ayrılıklarının olduğu dikkati çekmektedir.

Tablo 12: Özel Eğitim Okullarında Görev Yapan Ücretli Öğretmenlerin, Yetersizlikten Etkilenmiş Öğrencilere Günlük Yaşam Becerilerini Kazandırmadaki Başarıları

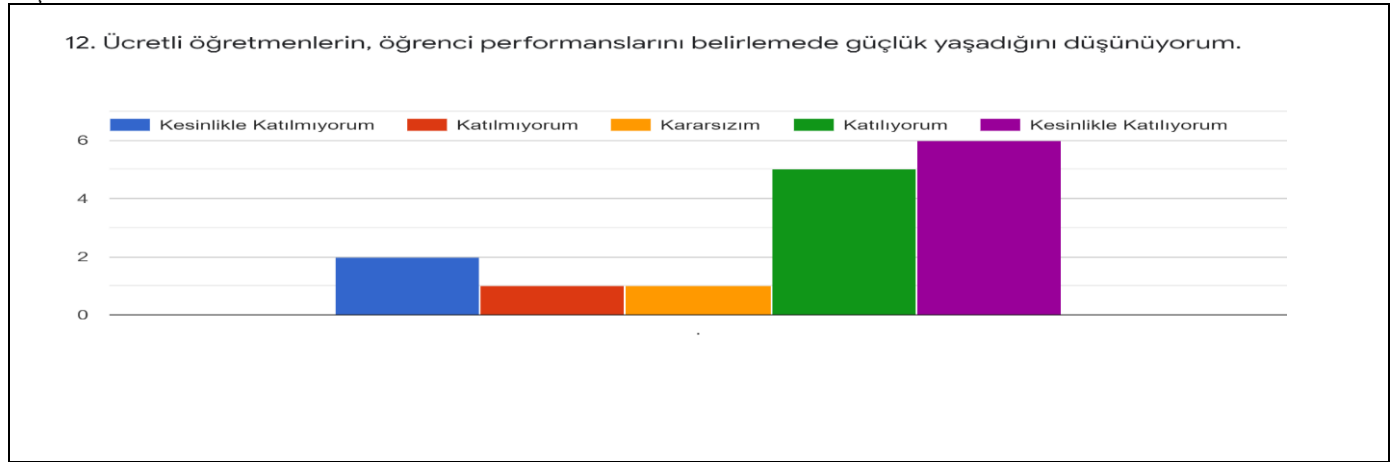
Grafik incelendiğinde ücretli öğretmenlerin öğrencilere günlük yaşam becerilerini kazandırmada güçlükler yaşadığını düşünen yönetici oranı yaklaşık % 50'dir. Yaklaşık % 40 oranında yönetici ücretli öğretmenlerin bu konuda güçlük yaşamadığını düşünmektedir. Genel olarak yöneticiler ücretli öğretmenlerin öğrencilere öz bakım becerileri kazandırmada güçlük yaşadığını düşünürken günlük yaşam becerilerini kazandırma konusunda ikiye ayrıldıklarını söylemek olanaklıdır.

Tablo 13: Özel Eğitim Okullarında Görev Yapan Ücretli Öğretmenlerin, Yetersizlikten Etkilenmiş Öğrencilere Sosyal-Duygusal Becerileri Kazandırmadaki Başarıları

Tablodan hareketle yöneticilerin çoğu ücretli öğretmenlerin öğrencilere sosyal-duygusal becerileri kazandırmada güçlükler yaşadığını düşünmektedirler. Yaklaşık % 40 oranında ise bu konuda öğretmenlerin güçlük yaşamadığını düşünen yönetici vardır.

Tablo 14: Özel Eğitim Okullarında Görev Yapan Ücretli Öğretmenlerin, Özel Eğitim Materyallerini Yetersizlikten Etkilenmiş Öğrencilere Uygun Olarak Kullanma Becerisi

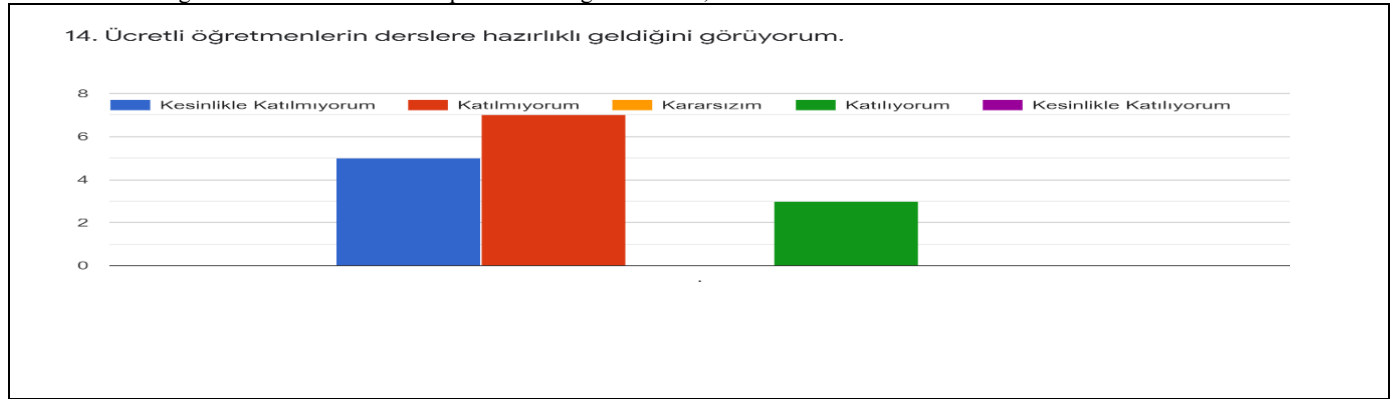
Yukarıdaki tablo incelendiğinde ücretli öğretmenlerin özel eğitim materyallerini derslerin amaçlarına ve öğrenci özelliklerine uygun olarak kullanabildiklerini düşünen yönetici oranı % 20'dir. Bu konuda olumsuz görüşe sahip olan yönetici oranı yaklaşık % 70'tir.

Tablo 15: Özel Eğitim Okullarında Görev Yapan Ücretli Öğretmenlerin, Yetersizlikten Etkilenmiş Öğrencileri Performanslarını Belirlemedeki Başarıları

Ücretli öğretmenlerin öğrenci performanslarını belirlemede güçlük yaşadığını düşünen yönetici sayısı 11'dir. Bu da yaklaşık % 70 oranına karşılık gelmektedir. Bu konuda öğretmenlerin yeterli olduğunu düşünen yönetici oranı % 20'dir.

Tablo 16: Özel Eğitim Okullarında Görev Yapan Ücretli Öğretmenlerin, Bireysel Eğitim Programlarını Hazırlamadaki Başarıları

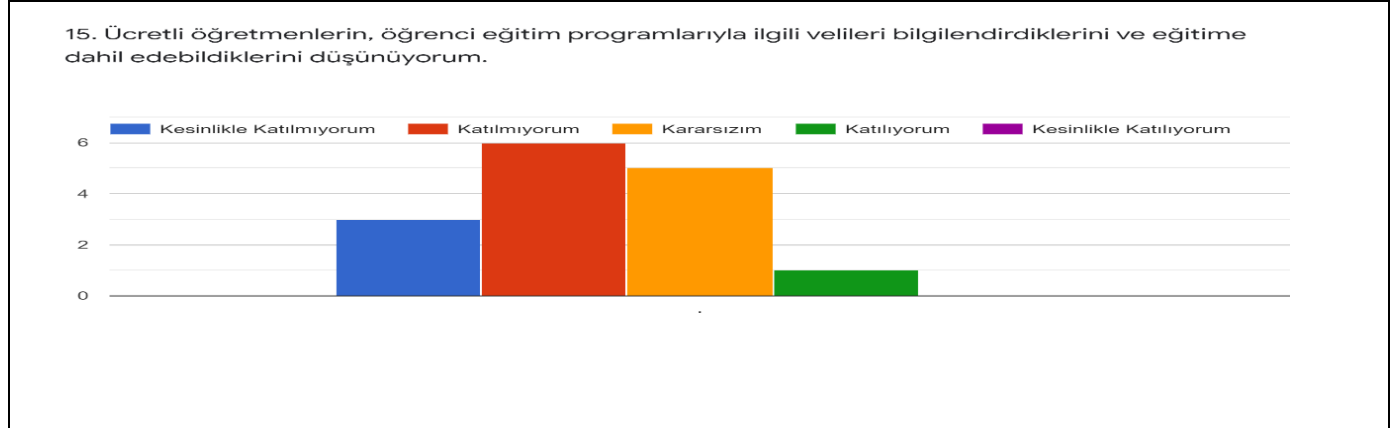
Tablo incelendiğinde ücretli öğretmenlerin bireysel eğitim programlarını hazırlamada yetersiz olduğunu düşünen yönetici oranının oldukça fazla olduğu dikkati çekmektedir. Öyle ki bu oran yaklaşık % 75'tir. Öğretmenlerin bu konuda yeterli olduğunu düşünen yönetici oranı ise yaklaşık % 25'tir.

Tablo 17: Özel Eğitim Okullarında Görev Yapan Ücretli Öğretmenlerin, Derse Hazır Gelme Durumu

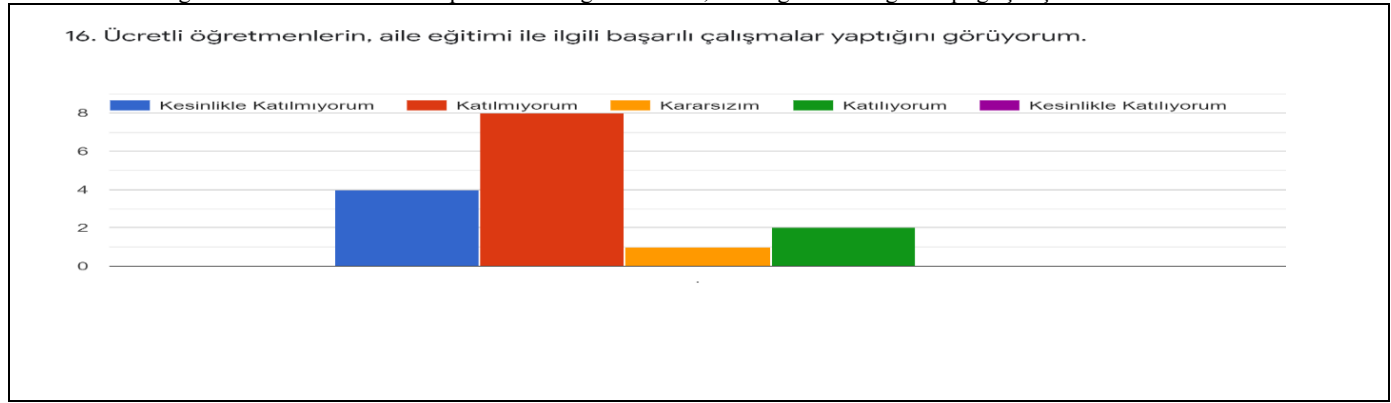
Tablo incelendiğinde yöneticilerin ücretli öğretmenlerin derse hazırlıklı gelmediklerini düşündükleri sonucuna ulaşılmadadır. Bu konuda öğretmenlerin derse hazırlıklı geldiğini düşünen yönetici oran % 20'dir.

Tablo 18: Özel Eğitim Okullarında Görev Yapan Ücretli Öğretmenlerin Öğrencilerle Yaşadığı İletişim Güçlükleri

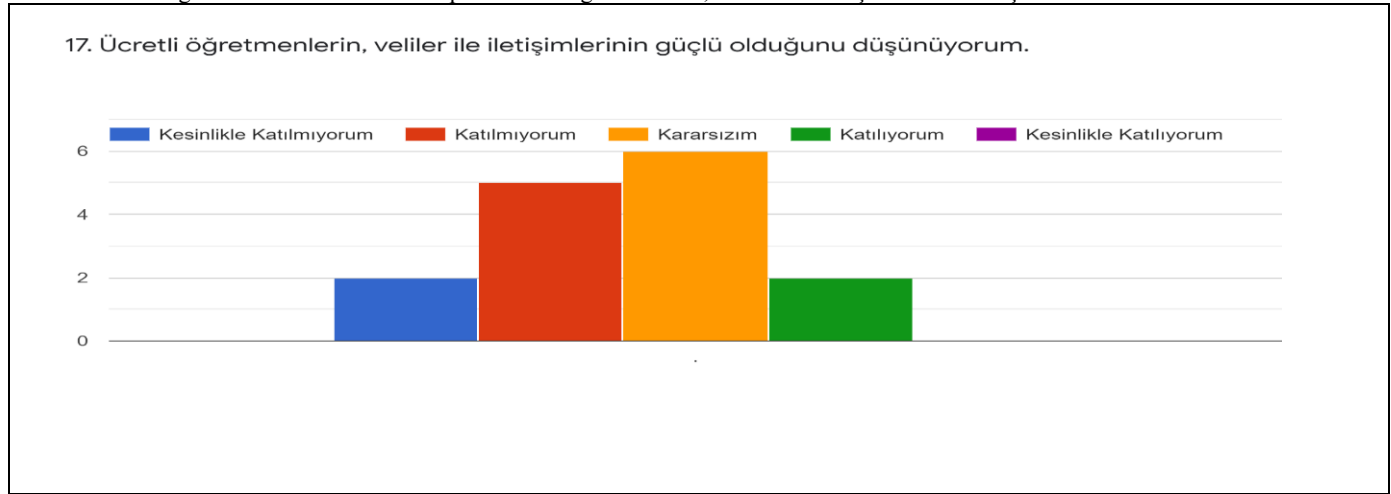
Grafik incelendiğinde ücretli öğretmenlerin öğrenciler ile iletişim güçlükleri yaşadığını düşünen yönetici oranı % 50'dir. Bu konuda iki yönetici kararsız iken ücretli öğretmenlerin öğrenciler ile iletişim güçlüğü yaşamadığını belirten yönetici oranı % 33'tür.

Tablo 19: Özel Eğitim Okullarında Görev Yapan Ücretli Öğretmenlerin, Velileri Bilgilendirme ve Eğitime Dahil Edebilme Durumu

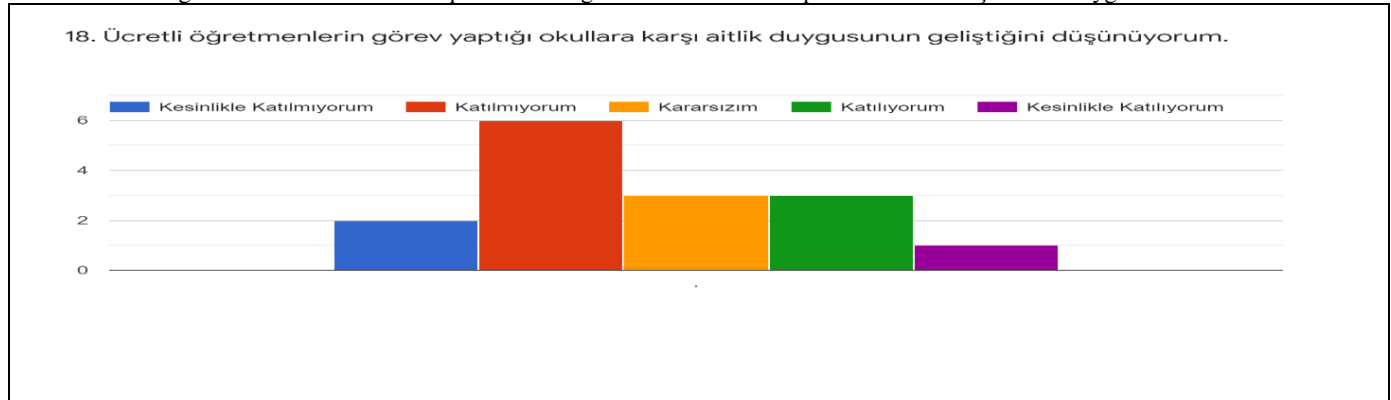
Tablo incelendiğinde ücretli öğretmenlerin öğrenci eğitim programlarıyla ilgili velileri bilgilendirdiklerini ve eğitime dahil edebildiklerini düşünen yönetici oranı yaklaşık % 10'dur. Burada % 33 oranında kararsız olan yönetici olması dikkat çekicidir. Bu konuda öğretmenlerin yetersiz olduğunu düşünen yönetici oranı ise yaklaşık % 60'dır.

Tablo 20: Özel Eğitim Okullarında Görev Yapan Ücretli Öğretmenlerin, Aile Eğitimi ile İlgili Yaptığı Çalışmaların Durumu

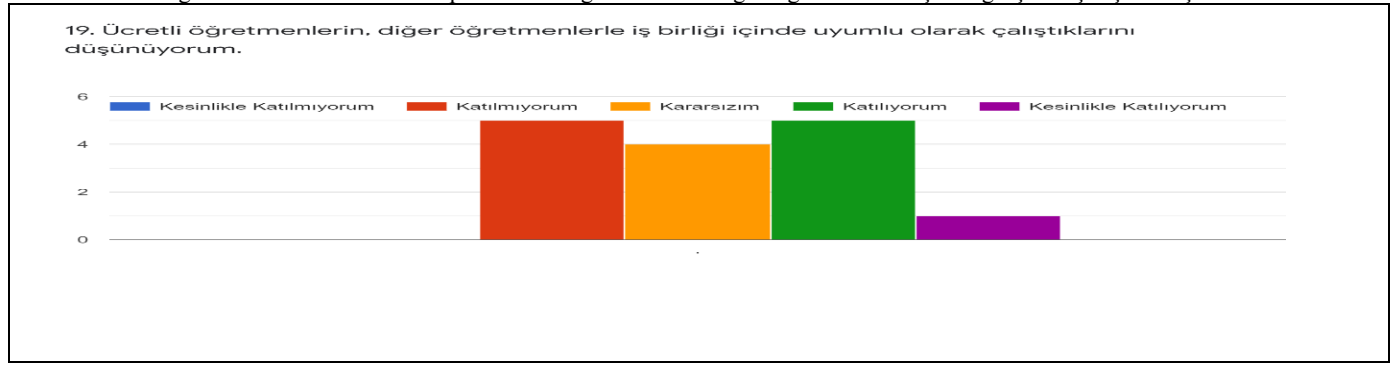
Yukarıdaki grafik incelendiğinde ücretli öğretmenlerin aile eğitimi ile ilgili çalışmalar yaptığını düşünen yönetici oranı yaklaşık % 15'dir. Yöneticilerin % 50'si konuya katılmadığını ortaya koyarken yaklaşık % 25 i kesinlikle katılmadığını ifade etmiştir.

Tablo 21: Özel Eğitim Okullarında Görev Yapan Ücretli Öğretmenlerin, Veliler ile İletişimindeki Başarıları

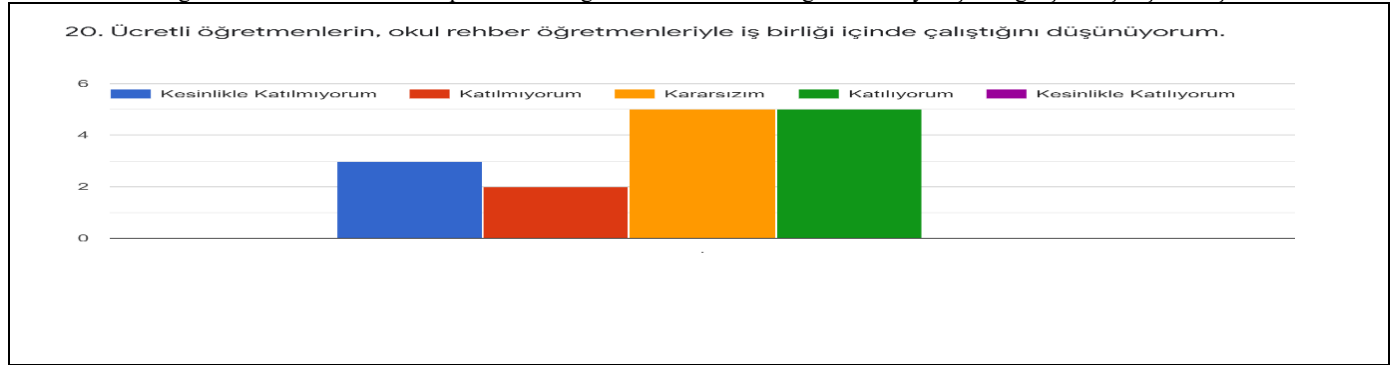
Ücretli öğretmenlerin veliler ile iletişimlerinin güçlü olduğunu düşünen yönetici sayısı ikidir. Bu konuda yöneticilerin çoğunun kararsız kaldığı göze çarpmaktadır. Yöneticilerin yaklaşık % 55 i ise bu görüşe katılmamaktadırlar.

Tablo 22: Özel Eğitim Okullarında Görev Yapan Ücretli Öğretmenlerin Görev Yaptıkları Okula Karşı Aitlik Duyguları

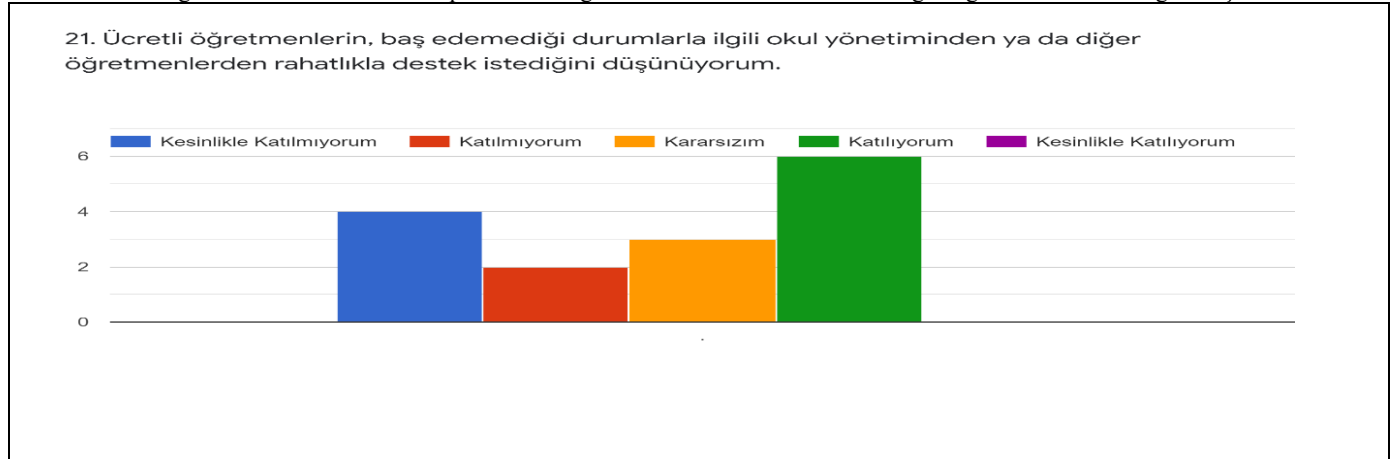
Grafik incelendiğinde ücretli öğretmenlerin görev yaptığı okullara karşı aitlik duygusunun geliştiğini düşünen yönetici oranı yaklaşık % 25 iken aynı oranda yönetici konu hakkında kararsız kalmıştır. Yöneticilerin yarısı ise öğretmenlerde bu aitlik duygusunun olmadığı yönünde görüş ortaya koymuştur.

Tablo 23: Özel Eğitim Okullarında Görev Yapan Ücretli Öğretmenlerin Diğer Öğretmenlerle İş Birliği İçinde Çalışma Başarıları

Grafik incelendiğinde ücretli öğretmenlerin diğer öğretmenlerle işbirliği içinde uyumlu olarak çalıştığını düşünen yönetici sayısının fazla olduğu dikkati çekmektedir. Dolayısıyla ilk kez yöneticilerin çoğunluğu ücretli öğretmenlere karşı olumlu bir düşünce ortaya koymuştur. Yaklaşık % 25 oranında yönetici konu hakkında kararsız kalırken yaklaşık % 33 oranında yönetici ise bu konuya katılmadığını ifade etmiştir.

Tablo 24: Özel Eğitim Okullarında Görev Yapan Ücretli Öğretmenlerin Rehber Öğretmenleriyle İş Birliği İçinde Çalışma Başarıları

Yukarıdaki grafik incelendiğinde ücretli öğretmenlerin okul rehber öğretmenleriyle işbirliği içinde çalıştığını düşünen yönetici oranı % 45 iken aynı oranda yönetici konuya kararsız kalmıştır. Öğretmenlerin işbirliği içinde çalışmadığını düşünen yönetici oranı ise yaklaşık % 33'tür.

Tablo 25: Özel Eğitim Okullarında Görev Yapan Ücretli Öğretmenlerin Okul Yönetimi ve Diğer Öğretmenlerle Kurduğu İletişim Durumu

Tablo incelendiğinde ücretli öğretmenlerin baş edemediği durumlarla ilgili okul yönetiminden ya da diğer öğretmenlerden rahatlıkla destek istediğini düşünen yönetici oranı % 40'tır. Yöneticilerin % 20'si kararsız kalmıştır. % 40'ı ise bu konuya katılmadığını ortaya koymuştur.

Özel Eğitim Okullarında Görev Yapan Ücretli Öğretmenlerin Alan Bilgisi Eksikliğinden Kaynaklanan Sorunların Eğitim Üzerindeki Etkisi Nedir? Araştırma Sorusuna İlişkin Bulgular

Araştırma Sorusuna verilen yanıtların %95'inde ücretli öğretmenlerin bakıcılık rolünden öteye gidemedikleri söylenmekte ve öğrencilerin zaman kayıplarının önemine vurgu yapılmaktadır. Dolayısıyla da öğrenci performanslarında ilerleme olmadığı ve temel becerilerin öğrencilere kazandırılmasında olumsuzluklar yaşandığı söylenmektedir. Ayrıca öğretmenlerin her yıl değişme durumlarından dolayı eğitimde sürekliliğin sağlanamadığı, her değişen öğretmenin öğrenciyi tanıması için süre geçmesi gerektiği, bu geçen sürenin de zaman kaybı olduğu vurgulanmaktadır. Ücretli öğretmenlerin özel eğitimdeki deneyimsizliklerinden ve otizmi yeterince bilmemelerinden

dolayı öğrenci problem davranışlarını farkında olmadan pekiştirdikleri görülmektedir. Ailelerin birçoğunun da ücretli öğretmenleri öğretmen olarak görmedikleri, bu nedenle iletişim güçlükleri yaşadıkları söylenmiştir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Sonuç

Millî Eğitim Bakanlığı'na bağlı Özel Eğitim Okullarının çeşitli kademelerinde görev yapan yöneticilerin görüşlerine göre yapılan araştırmanın sonuçlarında Özel Eğitim Okullarında öğretmen ihtiyacından dolayı oldukça fazla sayıda ücretli öğretmen görev yapmaktadır. Okul yöneticileri, ücretli öğretmenlerin özel eğitim alanında bilgi ve donanımlarının yetersiz olduğunu düşünmekte ve bunun sonucunda da öğrenci performanslarında ilerleme görülmediğini ve öğrenci problem davranışlarıyla baş etmekte ücretli öğretmenlerin sorun yaşadığını belirtmişlerdir. Polat, (2013), yapmış olduğu araştırmada, ücretli öğretmen olarak görev yapan öğretmenlerin kendilerini, görev yaptıkları alanla ilgili bilgi ve deneyim açısından yetersiz olduklarını belirttiklerini ortaya koymuştur. Zamanın, sürekliliğin ve etkili öğretimin oldukça önemli olduğu eğitim ortamında, ücretli öğretmenlerin bakıcılıktan öteye gidemediklerini ve ücretli öğretmenlerin birçoğunun eğitim-öğretim yılı başlangıcında değiştiğini, bu nedenle de uygulamanın öğrenci kayıplarına neden olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Karasu ve Mutlu (2014), araştırmalarında, özel eğitime ihtiyacı olan çocukların öğretmenin dilini ve tarzını benimsemesi, yönetimini kabul etmesinin zaman aldığı ve bu nedenle de öğretmen değişikliklerinin öğrenciyi olumsuz olarak etkilediğini belirlemiştir. Araştırma sonucu, yetersizlikten etkilenmiş öğrencilerle çalışan ücretli öğretmenlerin, öğrenciler ile iletişim güçlükleri yaşadıkları ve öğrencilere toplumda bağımsız olarak yaşamalarını sağlayıcı becerilerin kazandırılmasında zorluklar yaşadıklarını göstermektedir. Çocuğunun özelliklerini herkesten iyi bilen aile olmasından dolayı, özel eğitim uygulamalarının devamlılığının ve etkiliğinin sağlanmasında ailenin eğitime dahil edilmesi oldukça önemlidir. Son yıllarda ülkemizdeki sosyal yapı, eğitim anlayışı ile özel eğitim ilke, yöntem ve tekniklerinde meydana gelen değişim, aileye uygun eğitim programlarının hazırlanmasını aynı zamanda da ailenin rehberlik ve danışma hizmetlerinden yararlanmasını gerekli kılmaktadır (MEB, 2011). Ancak araştırmadaki yönetici görüşleri, öğrenci özelliklerini yeterince bilemeyen, öğrenci eğitim programı hazırlamakta güçlükler yaşayan ücretli öğretmenlerin aile eğitimi ile ilgili çalışmalarda yetersiz kaldıklarını, aileyi öğrenci eğitimine katamadıklarını ve veliler ile iletişimlerinin güçlü olmadığı göstermektedir. Nitekim Polat (2013), araştırmasında, ücretli öğretmenlerin aileler tarafından öğretmen olarak görülmediklerini ortaya koymuştur. Araştırmada, ücretli öğretmenlerin kendilerini geçici olarak görmeleri ve mesleki sorumluluğa sahip olmadıkları düşünülerek okula aidiyet geliştiremedikleri ve kendilerini geliştirmek için çaba sarf etmedikleri sonucuna ulaşılmıştır. Araştırma, Özel eğitim okullarında görev yapan ücretli öğretmenlerin, baş edemediği durumlarla ilgili yönetici ve diğer öğretmenlerden destek istemede güçlükler yaşadıklarını ortaya koymuştur.

Yetersizlikten etkilenmiş öğrencilerin eğitimleri uzman kişilerce ve uygun ortamlarda yapılması gerektiği düşünülerek araştırma sonucunda, özel eğitim alanında uzman olmayan ücretli öğretmenlerin özel eğitim okullarındaki sayısının fazlalığı dikkat çekmektedir. Eğitim her çocuğun hakkıdır ancak özel eğitimde, eğitimin kalitesinin önemi öğrenci gelişimi ve öğrencilerin topluma kazandırılması açısından daha da fazla önem arz etmektedir. Bu nedendir ki, öğrencilerin gelişimlerine ve eğitimlerine yeterince önem verilmesi, özel eğitim okullarında alanında uzman kişilerin çalışması için öğretmen atamasının yapılmasına bağlı olduğu görülmektedir.

Öneriler

- ✓ Özel eğitim öğretmenliği alanında çok fazla öğretmene ihtiyaç olduğu görülmekte ve yapılan öğretmen atamalarında daha fazla Özel Eğitim Öğretmeni ataması yapılması gerekmektedir.
- ✓ Özellikle orta-ağır düzeyde yetersizlikten etkilenmiş öğrencilerle çalışacak olan Özel Eğitim öğretmenlerine teşvik edici düzenlemeler yapılmalıdır. Ücret farklılığı, zorunlu hizmetini bu okullarda tamamlama gibi.
- ✓ Özel eğitim okullarında hizmet içi eğitim faaliyetlerinin daha fazla düzenlenmesi ve ücretli öğretmenlerin mesleki ve kişisel gelişimine katkı sağlanması gerekmektedir.
- ✓ Özel eğitime ihtiyacı olan öğrencilerin eğitimine verilen önemin artmasının sağlanması ve bu öğrencilerin de topluma kazandırılabilmesi düşüncesinin önemsenmesi gerekmektedir.
- ✓ Özel eğitime ihtiyacı olan öğrencilerin eğitimlerinin alanında uzman kişilerce verilmesi ve öğrenci özelliklerine uygun kaliteli eğitim programlarıyla eğitimlerinin desteklenmesi ve sürdürülmesi sağlanmalıdır.
- ✓ Özel Eğitim Okullarında öğretmen ihtiyacından dolayı Ücretli öğretmen çalışmak zorunda olsa dahi Eğitim Fakültelerinden mezun olan kişilere öncelik verilmesi sağlanmalıdır.
- ✓ Araştırma sonucunda, özel eğitim okullarına görevlendirilen ücretli öğretmenlerin almış oldukları 80 saatlik özel eğitim farkındalık kursunun öğrenci gelişimlerini destekleyici olarak yeterli olmadığı görülmekte, MEB'in konuyla ilgili daha geniş kapsamlı çalışmalar yapması gerektiği düşünülmektedir.

- ✓ Özel eğitimde, aile eğitiminin önemi göz ardı edildiği takdirde öğrenci gelişimlerinin etkili, verimli ve yavaş olduğu düşünülerek ücretli öğretmenlere aile eğitiminin önemi konusunda eğitimler verilmesi gerektiği görülmektedir.

KAYNAKÇA

- Aydın, A., & Tekneci, E. (2013). “Zihin Engelliler Öğretmenliği Öğrencilerinin Öğretmenlik Mesleğine Yönelik Tutumları ile Kaygı Düzeyleri”. Pegem Eğitim ve Öğretim Dergisi, 3(2):1-12.
- Bayram, G. (2009). “Öğretmenlerin İstihdam Biçimi Farklılıkları ve Yarattığı Sorunlar: Ankara'da Çalışan Sözleşmeli ve Ücretli Öğretmenlerin Görüşlerine Dayalı Bir Araştırma”, Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Diken, İ. (2006). “Öğretmen Adaylarının Yeterliği ve Zihin Engelli Öğrencilerin Kaynaştırılmasına İlişkin Görüşleri”. Eğitim Araştırmaları Dergisi, 23.
- Doğan, S., Demir, S. B., & Turan, N. (2013). “Ücretli Öğretmenlik Uygulamasının Değerlendirilmesi”. Turkish Studies, 8(12): 371-390.
- Ergüven, D. A. (2019). “Özel Eğitim Alanında Çalışan Alan Dışı Öğretmenlerin Mesleki Yeterliliklerinin İncelenmesi”, Yüksek Lisans Tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Eripek, S. (2003). “Engelli Çocukların Normal Sınıflara Yerleştirilmesi”. Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi,1(2):157-167.
- Kanat, K. (2018). “Ücretli Öğretmenlik Uygulamasına İlişkin Öğretmen ve Yönetici Görüşleri”, Yüksek Lisans Tezi, Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Karadeniz, Y., & Demir, S. B. (2010). “Sözleşmeli Öğretmenlik Uygulamasının Değerlendirilmesi”. Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 29(2): 55-77.
- Karasu, T., & Mutlu, Y., (2014). “Öğretmenlerin Perspektifinden Özel Eğitimde Yaşanan Sorunlar ve Çözüm Önerileri: Muş İl Örneği”. Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 2(1): 47-66.
- Kırcaali-İftar, G. (1998). “Özel Gereksinimli Bireyler ve Özel Eğitim”. 561: 3-11.
- Öğülmüş, K. (2012). “Ücretli Öğretmenlerin Görevlerini Yaparken Karşılaştıkları Sorunlar ve Ücretli Öğretmenlik Uygulamasının Okul Yöneticilerince Değerlendirilmesi”, Yüksek Lisans Tezi, Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü, Tokat.
- Polat, S. (2013). “Ücretli Öğretmenlik İstihdamının Yarattığı Sorunlar Üzerine Nitel Bir Araştırma”. Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 28: 67-88.
- Soydan, T. (2012). “Eğitimin Yapısal Dönüşümü Bağlamında Öğretmenlerin İstihdamı: İstihdam Biçimi Farklılıkları Üzerine Öğretmen ve Yönetici Görüşlerine Dayalı Bir Araştırma”. Trakya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 2(2): 1-13.
- Tuncer, M. (2012). “Türkiye'deki Kadrosuz Öğretmen İstihdamının Kadrosuz İstihdam Edilen Öğretmen Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi”. Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 11(3): 797-818.
- Tursun, A. (2019). “540 Saatlik Özel Eğitim Sertifika Programıyla Alan Değiştiren Sınıf Öğretmenlerinin Özel Eğitimde Yeterlilikleri Hakkında Görüşlerinin Değerlendirilmesi”, Yüksek Lisans Tezi, Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Bolu.